

OSNOVNA ŠOLA ŠALEK, VELENJE
ŠALEK 87, 3320 VELENJE
MLADI RAZISKOVALCI ZA RAZVOJ ŠALEŠKE DOLINE

RAZISKOVALNA NALOGA
VPLIV PRISELJEVANJA NA URBANI RAZVOJ MESTA VELENJE
TEMATSKO PODROČJE: SOCIOLOGIJA

"Tam, kjer včeraj še kmetič je z voli oral, tam, kjer manjkalo mlakuž ni in poplav..."
(Ivan Marin starejši, Graditeljem Velenja).

Avtor: Ina MIKLAVŽIN, 9. razred
Mentorja: Marko MOŠKOTEVC, prof. zgo. in geo., Urh FERLEŽ, dipl. slo. in fra.

Raziskovalna naloga je bila opravljena na OŠ Šalek Velenje.

Mentorja: Marko Moškotevc, prof. zgo. in geo., Urh Ferlež, dipl. slo. in. fra.

Datum predstavitve: 21. april 2021

KLJUČNA DOKUMENTACIJSKA INFORMACIJA

ŠD OŠ Šalek, šolsko leto 2020/21

KG Velenje/migracije/urbanizacija/prebivalstvo/prostorski razvoj mesta

AV MIKLAVŽIN, Ina

SA MOŠKOTEVC, Marko/FERLEŽ Urh

KZ 3320 Velenje, SLO, Šalek 87

ZA OŠ Šalek Velenje

LI 2021

IN VPLIV PRISELJEVANJA NA URBANI RAZVOJ MESTA VELENJE

TD Raziskovalna naloga

OP V, 43 str., 21 sl., 5 graf., 8 pregl., 2 pril., 19 vir.

IJ SL

JI sl/en

AI Velenje je moje mesto. Gre za mlado mesto, saj je status mesta dobilo leta 1959. Predvsem zaradi premogovnika, ki je potreboval delovno silo, se je priseljevanje povečevalo in postajalo zanimivo zlasti za priseljence iz nekdanjih jugoslovanskih republik. Rezultat tega je skupnost, ki je etnično raznolika. V svoji raziskovalni nalogi sem raziskovala, kako je priseljevanje vplivalo na urbanistični razvoj mesta Velenje, prav tako pa sem opravila raziskavo o tem, kakšen je odnos prebivalcev Velenja do priseljencev po osamosvojitvi Slovenije, vzroke za priseljevanje po osamosvojitvi, in o počutju priseljencev med nami. Skozi prebiranje literature, analizo anketnega vprašalnika in intervjujev sem prišla do zaključka, da je urbanizacija Velenja močno povezana s priseljevanjem, priseljevanje pa s potrebo po delovni sili. Prebivalci Velenja imajo zadržke do sklepanja prijateljskih ali partnerskih zvez s priseljenci. Nestrpnost do priseljencev se je po osamosvojitvi Slovenije povečala. Posledično z zgoraj navedenimi spoznanji se priseljenci ne počutijo sprejete s strani domačinov, a imajo kljub temu namen ostati v mestni občini Velenje, saj se jim je življenjski standard kar precej dvignil.

KEY DOCUMENT INFORMATION

ND OŠ Šalek, 2020/21

CX Velenje/migrations/urbanisation/population/town space development

AU MIKLAVŽIN, Ina

AA MOŠKOTEVC, Marko/FERLEŽ Urh

PP 3320 Velenje, SLO, Šalek 87

PB OŠ Šalek Velenje

LI 2021

PY INFLUENCE OF MIGRATIONS ON THE URBANISATION OF VELENJE

DT Research work

NO V, 43 p., 21 fig., 5 graf., 8 tab., 2 ann., 19 ref.

LA SL

AL sl/en

AB Velenje is my town. It is a young town that got its status in 1959. This happened mostly because of the mine that needed workforce. This caused a rise in immigration, and the town became interesting mostly to immigrants from former Yugoslavian republics. The result is a community that is ethnically versatile. In my research project I researched, how immigration affected the urbanistic development of the town of Velenje. I also researched what the attitude of the residents of Velenje is towards the immigrants that moved to the town after the Slovenian independence, and how the immigrants feel about living among us. Through investigating literature, analysing the polls and interviews, I came to the conclusion that the urbanisations of Velenje is strongly connected to immigration, and immigration is connected to the need for workforce. The residents of Velenje have restraints towards making friends or romantic relationships with immigrants. The intolerance towards immigrants has risen after the independence of Slovenia. Due to above mentioned facts, the immigrants do not feel accepted by residents, but despite that, they plan to stay in the town of Velenje, because their life standard has risen noticeably.

KAZALO

1. UVOD	6
1.1 CILJI NALOGE IN HIPOTEZE	6
2. PREGLED OBJAV	7
3. METODE DELA	8
4. GEOGRAFSKI ORIS VELENJA	9
4.1 OBLIKOVANJE NASELJA VELENJE (DO URBANIZACIJE)	13
4.2 URBANIZACIJA VELENJA	15
4.3 MIGRACIJE V MESTNI OBČINI VELENJE	22
5. RAZPRAVA	24
DEMOGRAFSKA ANALIZA ZA MESTNO OBČINO VELENJE 2008=2015:	27
PODATKI O PREBIVALSTVU IN SELITVAH ZA VELENJE	29
6. ANKETA	33
6.1 ANKETNI VPRAŠALNIK	33
6.2 REZULTATI IN KOMENTAR ANKETE	35
7. INTERVJU	38
8. SKLEP	40
9. POVZETEK	41
10. VIRI IN LITERATURA	42

1. UVOD

Velenje je mlado mesto, ki je nastalo po drugi svetovni vojni. Mesto je s širitvijo rudarske dejavnosti postalo peto največje mesto (danes je na 8. mestu) v Sloveniji. S hitro urbanizacijo mesta je močno povezano priseljevanje iz republik nekdanje Jugoslavije (Bosna in Hercegovina, Srbija, delno tudi Hrvaška). V moji raziskovalni nalogi bom raziskala vpliv migracij na urbano podobo mesta Velenje. Velenje velja za mesto moderne, saj je zasnovano po modernističnih arhitekturnih načrtih. Moderno pa je tudi z vidika sobivanja, saj velja za vzorčni primer sobivanja več etničnih skupin v Sloveniji.

1.1 CILJI NALOGE IN HIPOTEZE

Z raziskovalno nalogo želim raziskati vpliv migracij na urbanizacijo »mladega« mesta Velenje. S pomočjo prebiranja literature želim spoznati, zakaj je mesto nastalo in kako je potekal njegov urbanistični razvoj. Ker pa v mestu opažam tudi veliko priseljencev različne narodnosti, bo drugi del moje raziskovalne naloge posvečen le – tem. Zanima me, zakaj so se preselili, kako se v mestu počutijo in kako jih je sprejelo domače prebivalstvo.

Pred začetkom raziskovalnega dela sem postavila naslednje hipoteze:

1. Anketirani menijo, da so se priseljenci dobro vključili v družbo.

Predvidevam, da bodo anketirani iz Velenja in okolice, ki je znano po multikulturalnosti, položaj priseljencev v mestu označili kot dober.

2. Anketirani menijo, da priseljenci ne prispevajo k oblikovanju večkulturnega okolja.

Domnevam, da se priseljenci javno ne izpostavljajo in se velikokrat asimilirajo z večinskim narodom in kulturo. Ohranjanje njihove kulture in tradicije pa je bolj vezano na krog družine in sorodnikov ter prijateljev in znancev.

3. Anketirani menijo, da bi država morala bolj aktivno urejati politiko povezano s priseljevanjem.

Menim, da država zaradi povečanja priseljevanja po vstopu Slovenije v Evropsko unijo ne nameni dovolj pozornosti priseljevanju. Zlasti pereč problem je položaj neslovanskih priseljencev (Albanci), ki ne obvladajo slovenskega jezika.

4. Anketirani menijo, da se nestrpnost do priseljenih v zadnjih letih ne povečuje.

Predvidevam, da je Velenje dober primer prakse večkulturnega mesta. V Velenju ne opažam večjih medetničnih napetosti, zato menim, da bodo podobno menili tudi anketirani.

5. Anketirani menijo, da bi država priseljenim morala omogočiti več pravic (šolanje v domačem jeziku, dostop do stanovanj ...).

Domnevam, da bi vključevanje priseljenih v našo družbo lažje potekalo, če bi jim država omogočila še boljše pogoje. Zdajšnja ureditev je takšna, da se mnogi ne znajdejo, zato imajo tudi težave pri vključevanju v družbo.

2. PREGLED OBJAV

Ažber, Andreja: Preobrazbe mojega mesta skozi desetletja, 2020, dostopno na: <https://www.kamra.si/digitalne-zbirke/item/preobrazbe-mojega-mesta-skozi-desetletja.html>

Bizjak, Nejc: Geološko geomehanske raziskave v območju severnega področja Vrhovnikovega vrha pri Šoštanju, diplomsko delo, Ljubljana, 2016.

Bučar Ručman, Aleš: Analiza migracij in odnosov v multikulturni skupnosti: primer mestne občine Velenje, Dve domovini, številka 41, ZRC SAZU Ljubljana, 2015, 113–125.

Gašperič, Primož: Zgodovina Velenja, Velenje – industrijsko mesto v preobrazbi, ZRC SAZU. Ljubljana, 2020, str. 15–24.

Kljajić, Damijan: Geografski oris Šaleške doline in Škal, Šaleški razgledi 3, kulturni center Ivan Napotnik, Titovo Velenje, 1989, str. 5–10.

Ločan, Tjaša: Poslovno stanovanjski center ob Šaleški cesti v Velenju, magistrsko delo, Maribor, 2016.

Martinšek, Drago: Načrtovanje prostorskega razvoja Velenja od nastanka modernega mesta do danes, diplomsko delo, Ljubljana, 2006.

Ostruh, Katarina: Urbanizacija podeželja na primeru mestne občine Velenje, magistrsko delo, Ljubljana, 2010. str. 34–35.

Piano, Saša: Ugredninsko območje – pokrajina, ki povezuje in ločuje Velenje in Šoštanj, Ljubljana, 2019.

Poles, Rok: Velenje – sprehod skozi mesto moderne, Mestna občina Velenje, 2013.

3. METODE DE LA

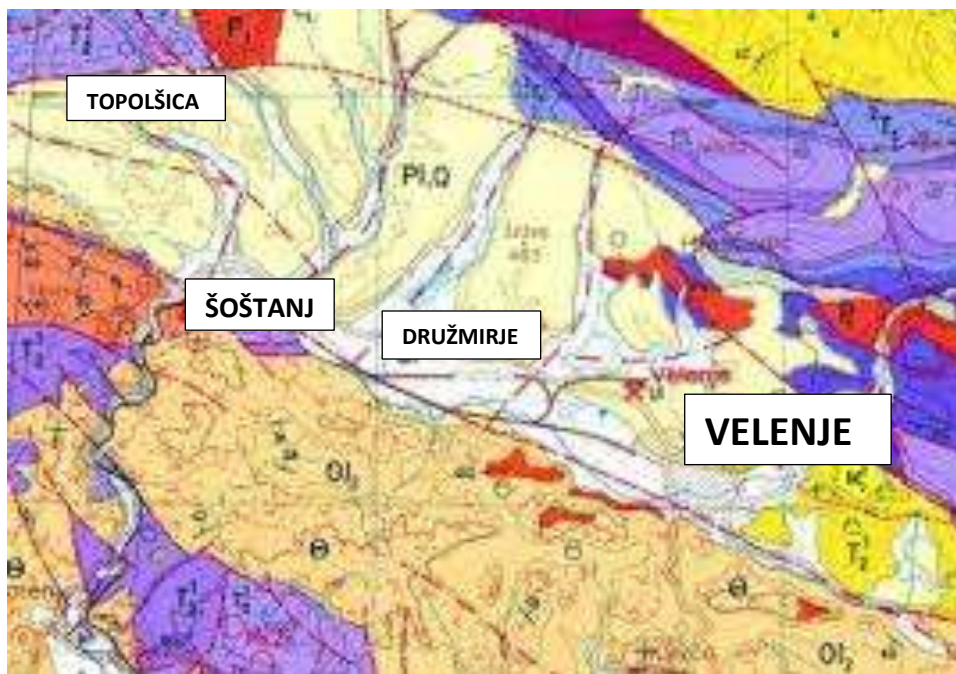
Prva metoda dela je bila pregled objav na temo urbanizacije in migracij v Velenju. Literaturo o tem sem navedla v poglavju Pregled objav. Literaturo sem pridobila s pomočjo spleta v Digitalni knjižnici Slovenije (Dlib) in knjižnici Velenje, ki sem jo večkrat obiskala. Poleg tega sem pri raziskovalni nalogi uporabila tudi metodo družboslovnega anketiranja, v kateri sem zajela 160 anketiranih Velenjčanov različnih starostnih skupin, ter zbiranja podatkov v raziskovalne namene z intervjuji, kjer sem opravila pogovor z nekaj naključno izbranimi velenjskimi migranti različnih narodnosti. S pomočjo anket, ki sem jih ustrezno obdelala, sem na koncu naloge potrdila oziroma ovrgla moje hipoteze. S pomočjo znanstvene oz. strokovne literature na temo migracij pa sem oblikovala tudi razpravo, ki je sestavni del raziskovalne naloge.

4. GEOGRAFSKI ORIS VELENJA

Velenjska kotlina, znana tudi kot Šaleška dolina ali Škalska dolina, je svoje ime dobila po razvalinah gradu Šalek. Tu se soteska Paka, zarezana med Stropnikom in Špikom (Kozjakom), odpre v skoraj 2 km široko in okoli 8 km dolgo dolino. Ta prehod se izvrši na prostoru, kjer prestopi Paka iz karavanškega apniško-dolomitnega področja na terciarni predel in kjer se njen tok hkrati obrne iz prečne v podolžno smer (Kljajić, 1989).

Velenjska kotlina poteka v smeri severozahod-jugovzhod in s svojim pripadajočim obrobjem predstavlja dokaj zaprto in zaključeno geografsko enoto. Od Gornje in Spodnje Savinjske doline jo ločijo Golte, Skornski hribi, Paški vrhovi z Goro Oljko in Ponikovska planota. 150 do 200 m nad dolinskim dnom se dvigajo na severu v obliki stopenj zložene gorice in hrbti, za njimi se bočijo 600 do 1300 m visoki hribi in planote, ki zapirajo dolino proti slovenjgraški strani (Kljajić, 1989).

Od severovzhoda proti severozahodu se vrstijo: Paški Kozjak z Basališčem (1273 m) in Špikom (1063 m), Smodivnik (923 m), Stropnica (860 m), Vodemlja (780 m), Lubela (778 m), Graška gora (800 m), Kristanova planina (654 m), Veliki in Staknečev vrh (1223 m); najvišje se vzpenjata v ozadju Plešivec ali Uršlja gora (1696 m) in Smrekovec (1569 m). Na jugovzhodu vodi znižan prehod pod Vinsko goro (814 m) v Dobrniško podolje in dalje v Celjsko kotlino. Velenjska kotlina ima kljub svoji zaprtosti precejšen prometni pomen, saj tu poteka zveza med osrednjimi in severnimi slovenskimi pokrajinami (Kljajić, 1989).

SLIKA 1: Geološka karta Velenjske kotline (vir: Bizjak, 2016)

Miklavžin I. Vpliv priseljevanja na urbani razvoj mesta Velenje

Nastanek kotline sega še v čas pred srednjim pliocenom, ko se je udrla gruda med bistrsko tonalitno progo ter znamenito termalno prelomnico Topolšica-Šoštanj-Dobrna-Slatina. Udorino je zalila voda, zato so tu preko 300 m debele jezerske usedline, v katerih ležijo tudi plasti lignita, ki ponekod presegajo debelino tudi preko 110 m (Kljajić, 1989).

Jezero se je torej napolnilo z usedlinami in izginilo, potoki pa so kotlino v mlajšem pliocenu še dolgo nasipali z debelejším drobirjem, ki sega celo do višine 620 m (Cirkovce), medtem ko jezerski pliocenski sedimenti segajo le do višine 500–520 m (Kljajić, 1989).

Pri geografskem orisu Velenjske kotline pa je potrebno upoštevati dejstvo, da so se pokrajina in naselja zaradi izkopavanja premoga precej spremenila oziroma se še spreminjajo. Zaradi montanogenih ugreznin nastajajo jezera, ki pokrivajo že precejšen del dolinskega dna, poleg tega pa je dolina po 2. svetovni vojni doživela tudi močno urbanizacijo in deagrarizacijo (Kljajić, 1989).

Mestna občina Velenje se nahaja na severovzhodu Slovenije, in sicer v Predalpskih pokrajinah, v vzhodnem delu Velenjske kotline na nadmorski višini 396 m. Poteka v smeri severozahod–jugovzhod in z obrobjem, ki jo obdaja, pa predstavlja dokaj zaprto kotlino. Osrednji del predstavlja ravninski del ob reki Paki (<https://www.velenje.si>).

SLIKA 2: Geografski položaj MO Velenje

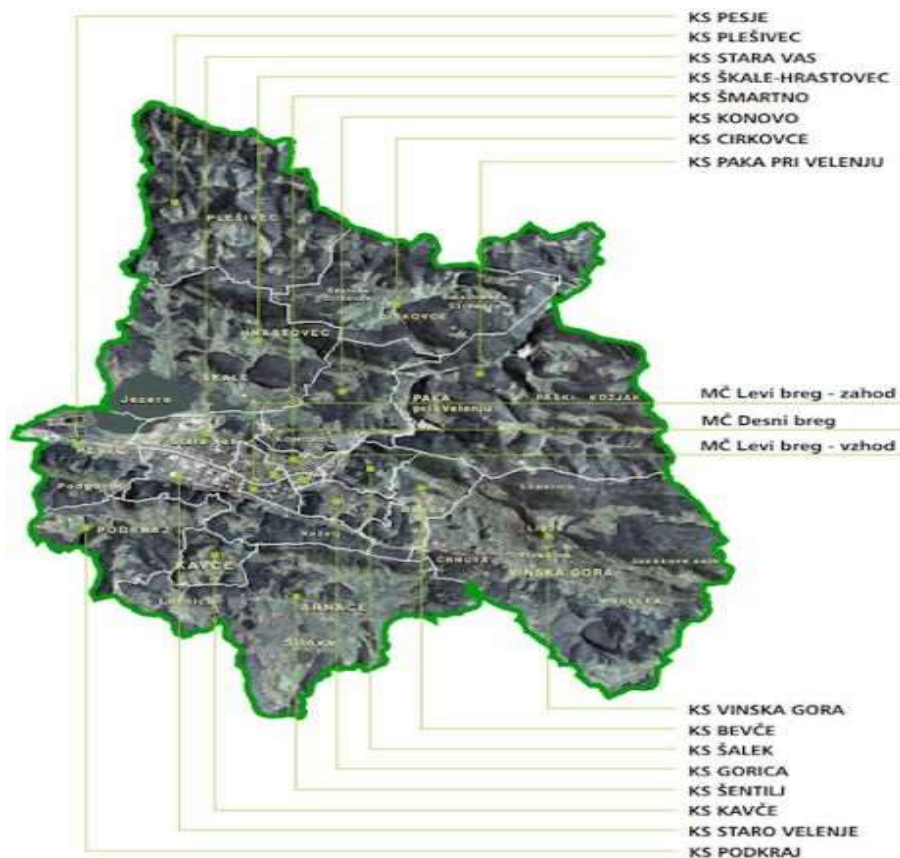
(vir: https://sl.wikipedia.org/wiki/Mestna-občina_Velenje)

Na severu ga zapira hriboviti svet, ki se razteza od Graške gore pa vse do Paškega Kozjaka. Na vzhodu poteka občinska meja po Dobrniškem podolju in se nadaljuje v Celjsko kotlino. Na zahodu ga od Spodnje Savinjske doline ločijo Golte, Paški vrhovi z Goro Oljko in Ponikovska planota (<https://www.velenje.si>).

Miklavžin I. Vpliv priseljevanja na urbani razvoj mesta Velenje

Občina se razprostira na 84 km² in jo sestavlja 25 naselij, ki so opredeljena v Registru prostorskih enot. Le eno, Velenje, je opredeljeno kot mestno naselje. Velenje ima centralno, središčno lego glede na druga naselja in je z njimi obkroženo glede na oddaljenost/dostopnost v treh obročih:

1. oddaljenost od središča mesta do 3 km: Podgorje, Podkraj pri Velenju, Kavče, Laze, Bevče, Paka pri Velenju,
2. oddaljenost od središča mesta od 3 do 6 km: Ložnica, Arnače, del Črnove, Silova, Lipje, Šenbric, Hrastovec, Škale, Pirešica, Vinska Gora,
3. oddaljenost od središča mesta nad 6 km: Janškovo selo, del Črnove (Spodnja Črnova), Lopatnik, Lopatnik pri Velenju, Paški Kozjak, Šmartinske in Škalske Cirkovce, Plešivec, Prelska (Ostruh, 2010).

Slika 3. Krajevne skupnosti v MO Velenje (vir: Ostruh, 2010)

Ugrezanje površja je posledica izkopavanja premoga (lignita), saj je zaradi intenzivnega rudarjenja v 20. stoletju nastalo več ugrezninskih jezer. Največja med njimi so Družmirsko

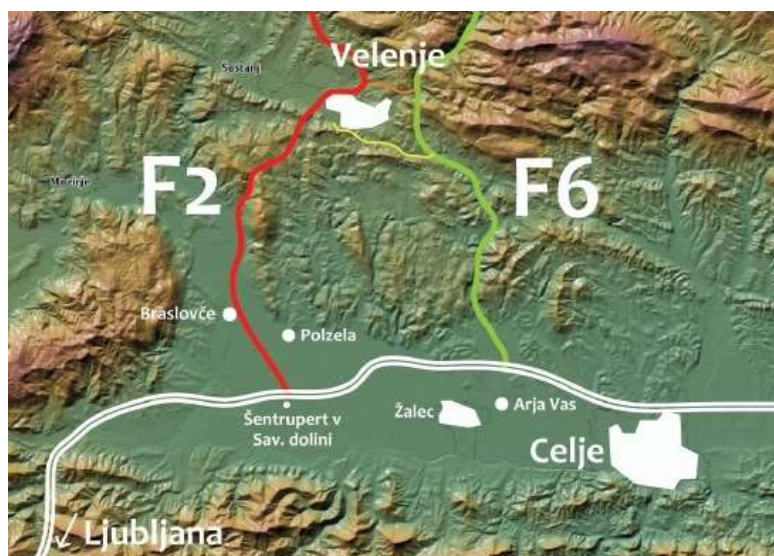
Miklavžin I. Vpliv priseljevanja na urbani razvoj mesta Velenje

(Šoštanjsko), Velenjsko in Škalsko jezero. Posledično je z ugrezanjem izginilo kar nekaj nekdanjih vasi: Družmirje, Pesje (del), Preloge, Škale (del).

Slika 4: Nastajanje šaleških ugrezninskih jezer (vir: Piano, 2019)

Velenjska kotlina ima kljub svoji zaprtosti precejšen prometni pomen, saj tu poteka zveza med osrednjimi in severnimi slovenskimi pokrajinami. Skozi mesto Velenje poteka prometna povezava do Koroške, t. i. tretja razvojna os. Zaradi slabe prometne povezanosti z ostalim delom Slovenije je v tem delu načrtovana izgradnja nove povezovalne hitre ceste.

Slika 5: Trasa tretje razvojne osi mimo Velenja (vir: www.celje.info/gospodarstvo/ustavno-sodisce-tretja-razvojna-os-s-prikljuckom-na-sentrupert-ni-v-neskladju-z-ustavo/)

Leta 2018 je bila Mestna občina Velenje z 32960 prebivalci na 8. mestu v Sloveniji. Gostota poselitve je znašala 395 prebivalcev/km².

4.1 OBLIKOVANJE NASELJA VELENJE (DO URBANIZACIJE)

Območje Šaleške doline je bilo poseljeno že v starejšem paleolitiku. Redke, a bogate arheološke najdbe pričajo o stalnem ali občasnem bivanju človeka. Ostanke orodja ter predmetov za lov in bivanje so našli v Mornovi zijalki pri Šoštanju ter v jami Špehovka pri Hudi luknji. Območje so v antiki kolonizirali Rimljani, arheološke ostanke pa so našli v zgoraj omenjenih lokacijah ter tudi v Bevčah pri Velenju. O zgodnjem srednjem veku (med 5. in 12. stoletjem) je malo znanega, od 12. stoletja dalje pa se že pojavijo prve listine o cerkvi sv. Jurija, gradovih Šalek, Turn v Škalah ter Kacenštajn v Šentflorijanu (Gašperič, 2020).

Slika 6: Velenjski grad na Vischerjevi upodobitvi iz 17. stoletja (vir: Vischer, 1971)

Zaradi velikega števila gradov (med 10 in 20) je bila Šaleška dolina znana tudi kot »dolina gradov«, ime pa se je ohranilo vse do danes. V tem obdobju postane to območje eno od središč protestantskega življenja na Štajerskem. Največja pridobitev tega časa je delovanje prve osnovne šole, ki so jo leta 1574 protestanti odprli v Velenju (Gašperič, 2020).

Velenje je bilo skozi srednji vek ter vse do prve polovice 20. stoletja manjši trg, ki je po številu prebivalcev, hiš in centralnih funkcijah zaostajal za Šoštanjem in tudi mnogimi podeželskimi naselji v dolini (na primer Škale). Naselje se posredno omenja že leta 1264, ko so Velenjčani priče neki listini gornjegrajskega samostana. Grad se omenja že v 70. letih 13. stoletja (Gašperič, 2020).

Leta 1801 je požar uničil celotni trg, skupaj s tedanjo cerkvijo sv. Marije. Na pogorišču so čez nekaj let nastale nove hiše, ki so bile zidane, dodali pa so jim še eno nadstropje. V pritličju so bili prostori za obrtniško delavnico oziroma gospodarski del, v nadstropju pa bivalni del. Konec 18. in v začetku 19. stoletja so se izboljšale cestne povezave z okolico. Med najpomembnejšimi je bila leta 1826 zgrajena cestna povezava s Koroško, ki je potekala skozi Hudo luknjo (Gašperič, 2020).

Slika 7: Pogled na staro Velenje in Velenjski grad okoli 1910 (vir: Gašperič 2020)

Močnejši gospodarski razmah je Velenje doživelo konec 19. stoletja in v začetku 20. stoletja, ko so v bližini Velenja, med Staro vasjo in Škalami, odprli premogovnik. V tistem času je premogovništvo na razvoj trga Velenje vplivalo le posredno, saj naselje v tem času še ni bila rudarska naselbina. Velenjski premog in šoštanjska tovarna usnja sta v dolino pritegnila tudi železnico, ki je stekla skozi Savinjsko dolino leta 1891 in povezala Velenje s Celjem, leta 1899 pa je železniška proga povezala Velenje tudi z Dravogradom oziroma s Koroško (Gašperič, 2020).

Tabela 1: Rast prebivalstva Šaleške doline med 1822 in 1919 (vir: Hudales, 1984)

NASE- LJA	1822		1869		1880		1890		1900		1919		1822-1910		Indeks
	HIŠ	PRE	HIŠ	PRE	HIŠ	PRE	HIŠ	PRE	HIŠ	PRE	HIŠ	PRE	HIŠ	PRE	
RAYNE	96	546	115	722	121	713	143	755	156	858	151	826	157	151	
TOPOL.	85	453	106	638	112	622	117	671	130	696	136	714	160	158	
ŠOŠT.	78	424	108	642	117	734	133	835	1651	096	195	1257	212	258	
VELE.	31	147	35	266	46	364	53	441	65	529	68	566	219	385	
ŠAL. DOL.	1619	6216	2127	9349	-	10183	-	10951	2582	12251	2661	12575	164	202	

Velenje je še v začetku 20. stoletja tipično trgovsko-obrtniško naselje, ki predstavlja središče podeželske okolice. Zadnje desetletje 19. stoletja je bilo premogovništvo edina industrijska panoga v Velenju. Posledica je bila hitra širitev obrti, trgovine in gostinstva. Premogovnik je bil velik porabnik lesa, zato se je povečal zlasti prevoz, prodaja ter obdelava lesa (Gašperič, 2020).

Z naraščanjem potreb po premogu je rasla želja po izkopavanju, to pa je vplivalo na prebivalstveno in prostorsko širjenje Velenja. Velenje je bilo tudi po drugi svetovni vojni sprva neznatno rudarsko naselje. Po letu 1954 se je začelo spreminjati. Silovit razvoj je doživel v 50. letih 20. stoletja, ki se je nadaljeval v naslednjih desetletjih. Potrebe po delavcih so vplivale na priseljevanje, s tem pa na naraščanje prebivalstva (Gašperič, 2020).

4.2 URBANIZACIJA VELENJA

- Mesto

Mesto je urbano naselje, ki je gospodarsko, družbeno, kulturno središče širšega območja. Ima praviloma več kot 3.000 prebivalcev, kulturno zgodovinske, urbanistične ter arhitektonske značilnosti, ki ga ločijo od drugih naselij. Povprečna gostota prebivalcev na pretežno stanovanjskih površinah je večja od 30 prebivalcev/ha. Veliko mesto ima okoli 100.000 prebivalcev in več, srednje veliko mesto ima okoli 10.000 prebivalcev ali več (Odllok o strategiji prostorskega razvoja Slovenije, 2004).

Slika 8: Pogled na Velenje pred izgradnjo modernega mesta (vir: Ločan, 2016)

- Urbanizacija

Gre za proces razvoja mest, naselij in poselitve v prostoru. Urbanizem vključuje različne stroke, ki usklajeno načrtujejo in urejajo razvoj mest. te stroke so: arhitektura, geografija, sociologija, ekologija, urbanizem in druge tehnične stroke (Premrzel, 1999).

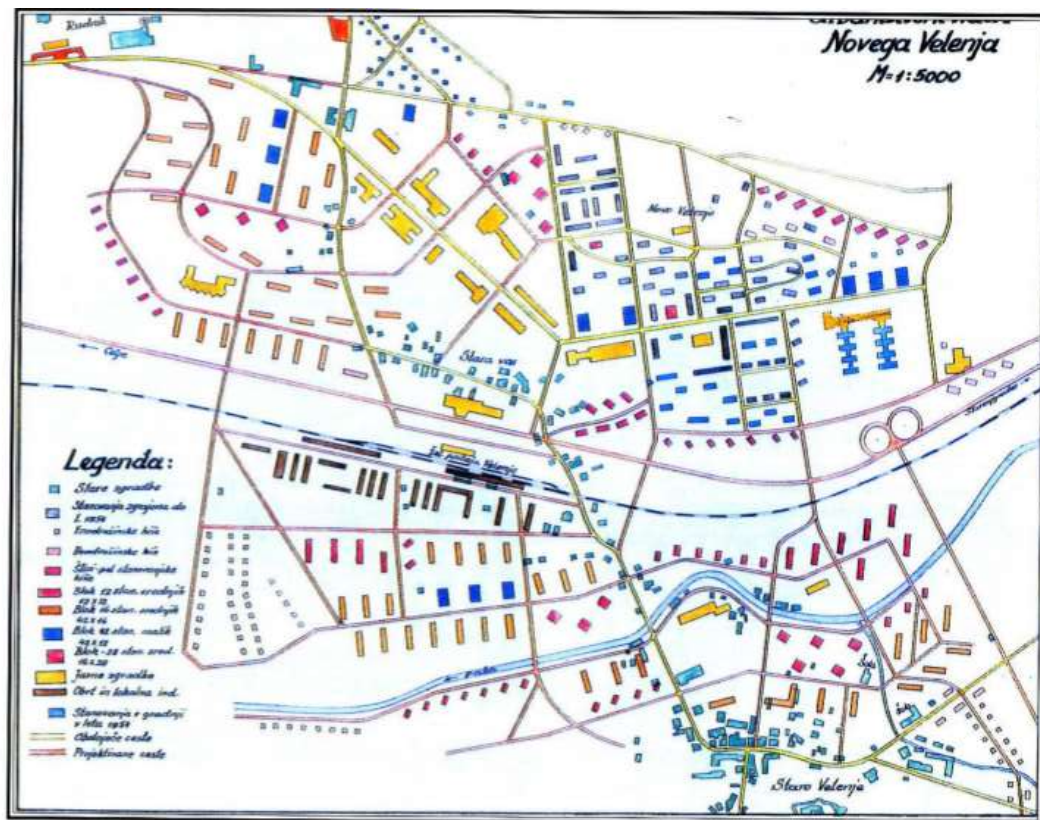
- Urbanizacija Velenja

Premogovnik je takoj po vojni zagnal gradnjo novega naselja; temeljni kamen Novega Velenja so postavili že 1. maja 1946, in sicer med skromno slovesnostjo na mestu, kjer danes stoji prvi deseterček - t. i. konjušnica ob Kidričevi cesti. Poleg konjušnice je bilo leta 1947 zgrajenih še pet četvorčkov, leta 1948 pa še samski dom, četvorček in dva osemnajstorčka ter devet barak na Glinškovem klanecu, kamor so naselili družine rudarjev, ki so se vrnile iz tujine (Ažber, 2020).

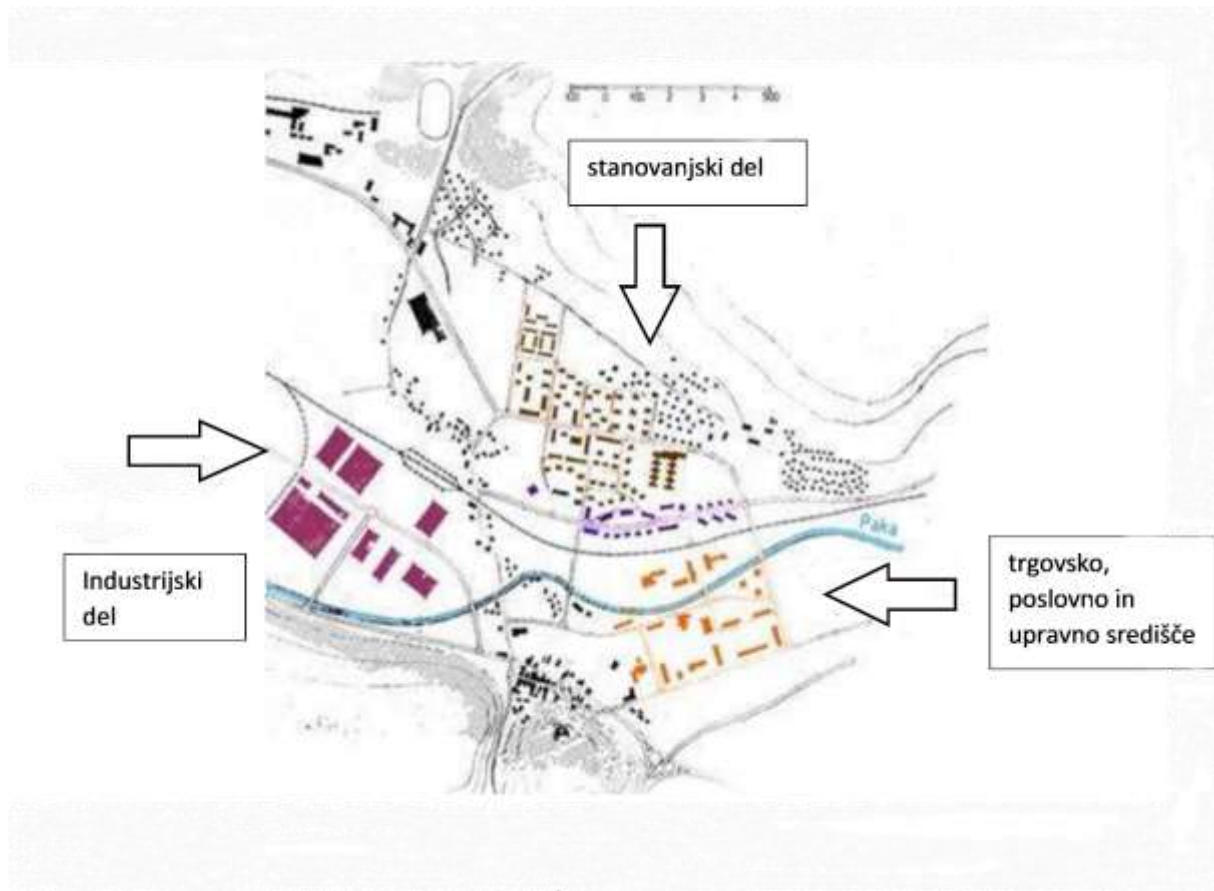
Slika 9: Pogled na prve večstanovanjske bloke – petorčke na Kidričevi cesti
(vir: www.kamra.si)

Leta 1948 so v vodstvu premogovnika pričeli pripravljati prve urbanistične načrte za Velenje. Mesto so želeli postaviti na desni breg Pake, saj je bil levi preveč močvirnat. Prvi arhitekt je bil Stremecki, ki se je zgledoval po francoskem arhitektu Corbusierju. Po njegovem vzoru si je zamislil Velenje kot parkovno mesto oziroma mesto, ki žarči. Stanovanjske stavbe je postavil na desni breg reke Pake, in sicer tako, da so bile kar najbolj izpostavljene soncu, v smeri sever-jug. (Ažber, 2020)

Slika 10: Stremecki – urbanistični načrt Velenja (vir: Martinšek, 2006)

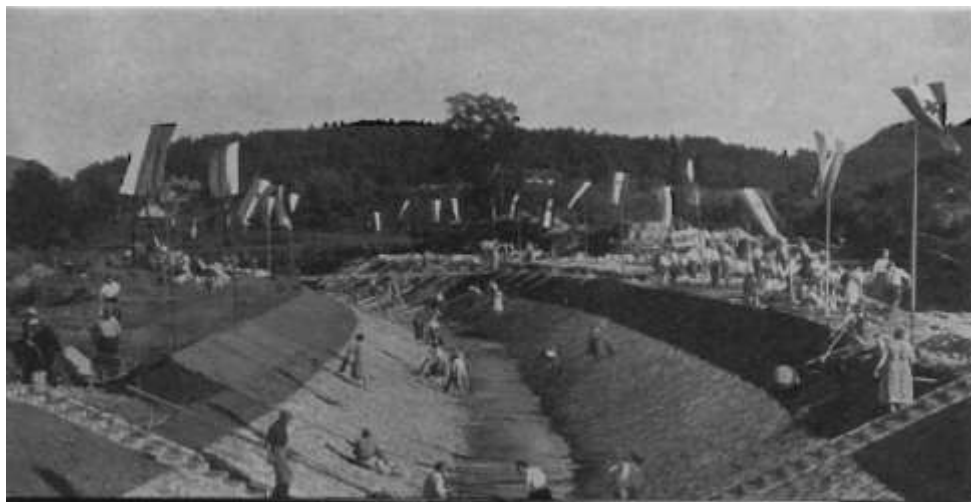
Zaradi vse hitrejši rasti prebivalstva pa so morali sprejeti nov urbanistični načrt.

Slika 11: Coning urbanistični načrt Velenja po Trenzu (vir: Poles, 2013)

Gospodarski kazalci premogovnika, ki je bil v tem obdobju glavni generator razvoja, so se v prvi polovici desetletja izboljšali zaradi več dejavnikov: uvedbe samoupravljanja, prihoda novega vodstva premogovnika z vizionarskim direktorjem Nestlom Žgankom, predvsem pa zaradi zagona izvoznega Novega jaška Preloge, ki je od leta 1954 izrazito povečal proizvodne zmogljivosti in število zaposlenih. Gradnja na obrečni terasi desnega brega Pake je sicer hitro napredovala, vendar ožje vodstvo premogovnika ni bilo zadovoljno z nastajajočo podobo Novega Velenja po Stremeckijevi zasnovi (Ažber, 2020).

Za očeta modernega Velenja tako velja Nestl Žgank, ki je bil takratni direktor Premogovnika Velenje, kasneje pa tudi predsednik skupščine občine Velenje. Njegova vizija je bila zgraditi mesto za rudarje. Kljub avtokratskemu vodenju premogovnika, je v Velenje privabil takrat najbolj ugledne slovenske urbaniste in arhitekta in jim naročil izdelavo novega urbanističnega načrta Velenja. Načrte so preusmerili v izdelavo projektov, ki so središče novega Velenja postavili na levi breg reke Pake. Ker pa je bilo to območje zelo močvirnato, so morali zemljišče najprej izsušiti, reko Pako pa regulirati (Ažber, 2020).

Slika 12: Regulacija Pake je omogočila izgradnjo mestnega jedra (vir: www.kp-velenje.si)

Gradnja novega Velenja je temeljila na udarniškem delu, kar pomeni, da so prebivalci sami s prostovoljnimi delom pomagali graditi mesto. Glavni arhitekt pri novem urbanističnem načrtu je bil Trenz, ki je uveljavil teorijo coninga. To pomeni, da je med seboj ločil različne mestne funkcije. Tako so mesto razdelili na tri dele: 1. trgovsko poslovno in upravno središče (ravnina na jugu), 2. stanovanjski del (pobočje na severu in severovzhodu), 3. industrijski del (na jugozahodu med železnico in reko Pako) (Ažber, 2020).

VELENJE MED OBEMA VOJNAMĀ

Slika 7: Mesto med obema vojnama

VELENJE LETA 1966

Slika 8: Mesto leta 1966

VELENJE LETA 1980

Slika 9: Mesto leta 1980

VELENJE LETA 1996

Slika 10: Mesto leta 1996

Slika 13: Prostorsko širjenje Velenja (vir: Ločan, 2016)

Novogradnje v smeri proti južnemu delu so zasedale ravninsko dno vse do zgodovinske prometne osi, ki je že od nekdaj povezovala Velenjski grad in razvalino Šaleškega gradu.

Središče mesta se je poravnalo s Šaleško cesto, območje Gorenja pa z železniško progo. Dosežki neustavljivih graditeljev so do konca leta 1965 že jasno zarisali novo podobo Velenja. Udarniki so uredili Sončni park in mestno središče ter nadaljevali z regulacijo Pake. Med letoma 1962–63 so s prostovoljnim delom zgradili vodovod, kotalkališče, osrednje mestno otroško igrišče, gradbeniki pa so dokončali več stanovanjskih blokov na Prešernovi, Tomšičevi, Kidričevi in Šaleški. Leta 1963 je Velenje tudi formalno postalo središče Šaleške doline (Ažber, 2020).

Slika 14: Velenje iz ptičje perspektive okoli leta 1965 (vir: www.kamra.si)

Zaradi krize v premogovništvu je bila začasno ustavljena gradnja stanovanj, zato se je po letu 1964 pričela gradnja enodružinskih hiš na Konovem in severno od Stare vasi (Ažber, 2020).

Povečevanje odkopa na premogovniku do rekordnih pet milijonov ton letno in bliskovit razvoj kovinsko predelovalne industrije Gorenje ter novega gradbenega podjetja Vegrad sta zahtevala vse več sveže delovne sile. Največji val priseljevanja, predvsem iz drugih delov Jugoslavije, je svoj vrhunec dosegel med letoma 1971–1981. Ker se je problematika stanovanj vnovič zaostila, je bilo treba preurediti in dopolniti dotedanji urbanistični načrt. Župan Nestl Žgank je angažiral nove arhitekta, ki so izrazito posegli v Trenzovo vizijo idealnega sončnega mesta, njegovo sijajno obdobje jasne čitljivosti urbanizma pa je dejansko končala gradnja previsokega nebotičnika v samem osrčju mesta (Ažber, 2020).

Kasneje so nove in cenejše tehnologije v gradbeništvu omogočile hitro izgradnjo novih stanovanjskih blokov, ki pa niso več ustrezala prvotnemu konceptu modernistično zasnovanega mesta. Po letu 1974 se mesto razširi proti vzhodu in jugovzhodu ter v smeri Sela. Zazidava je vse bolj zgoščena, čemur sledi tudi krčenje zelenih površin (Ažber, 2020).

Gospodarski kazalci premogovnika se večajo do leta 1985, ko so izkopali rekordnih 5 milijonov ton premoga, vendar pa je nebrzdan gospodarski razvoj kmalu razkril tudi svojo temno stran, grozljive posledice uničevanja okolja. Na vrhuncu ekološke krize se je leta 1987 na množičnem ekološkem shodu na Titovem trgu zbralo 20.000 ljudi in zahtevalo takojšnjo ekološko sanacijo prizadetih območij Šaleške doline - odpravo visoke onesnaženost zraka in vnovično oživitev življenja v mrtvi Paki in nastajajočih jezerih. Zaradi ugrezanja so že v sedemdesetih porušili turistični center ob Škalskem jezeru (Ažber, 2020).

V osemdesetih se pojavijo prvi zametki suburbanizacije, ko se gradnja družinskih hiš prične pomikati proti podeželskim naseljem v okolici (Ažber, 2020).

Slika 15: Prostorski načrt mesta Velenje (vir: Ločan, 2016)

Velenje je v začetku 90. let zaostalo za najnovejšimi arhitekturnimi smernicami, saj se je postmoderno snovanje z vnosom hi-tech arhitekture začelo šele po spremembi družbenega sistema. Titovo Velenje se je preimenovalo nazaj v Velenje, velik dotok priseljevanja se je zaustavil, zaradi pomanjkanja mestnih površin za gradnjo novih sosesk pa se je pozornost

načrtovalcev preusmerila v zgoščevanje mestnega jedra. Začela se je tudi celovita prenova dolgo zapostavljenega Starega Velenja (Ažber, 2020).

V zadnjem obdobju (1996–2006) se mesto ne širi več, zapolnjuje se znotraj obstoječega mestnega tkiva, vendar so novogradnje vezane predvsem na gradnjo novih trgovskih centrov na mestnem robu (Ažber, 2020).

Začetek novega tisočletja v arhitekturni izraz Velenja ni vtisnil izrazitih sprememb. Podobo mestnega središča so osvežile predvsem številne rekonstrukcije stavb. Nekdanja veleblagovnica NAMA se je leta 2004 po načrtu arhitekta Uroša Reiterja preobrazila v prostorno, modernistično trgovsko-poslovno stavbo Center Nova. Po obnovitvenih načelih arhitekta Roka Polesa so prenovili propadajočo Vilo Bianco v njeni prvotni podobi. Leta 2006 je bila zgrajena nova stavba velenjskega pokritega bazena, tri leta pozneje pa desno od otroškega igrišča še nova avtobusna postaja s parkiriščem (Ažber, 2020).

Velenjska promenada je nastala sredi sedemdesetih let 20. stoletja. Takrat sodobna urbana oprema je bila po skoraj štirih desetletjih že precej dotrajana. Velenje je z novo ureditvijo promenade še bolj zeleno mesto. Park se je izpred gimnazije razširil še na drugi del Pake, pomembno novo dimenzijo in kvaliteto pa je v mestnem prostoru dalo tudi »približevanje« mesta in reke. Dela so bila zaključena julija 2014 (www.velenje.si/uprava-organi-obcine).

Prireditveni prostor ob Velenjskem jezeru bo s svojo atraktivno podobo in programskimi vsebinami privabljal ljudi iz bližnje in daljne okolice Slovenije, pa tudi tujce. Lociran je na degradiranem urbanem območju, ki je nastal kot posledica rudarske aktivnosti. Gre za t. i. območje TRC Jezero (zelenico med Velenjsko plažo, Belo dvorano, Restavracijo Jezero in naseljem Kunta Kinte ob Velenjskem jezeru). Nov prostor je oblikovan kot atraktivno območje za izvedbo različnih sprejemov, srečanj, delavnic, predstavitev, dogodkov. Omogoča kvalitetno preživljanje prostega časa za obiskovalce (rolanje, kolesarjenje, druženje na zelenicah), organizacijo različnih prireditev, družabnih dogodkov, sejmov, izobraževanj, kulturnih in festivalskih dogodkov. Uradna otvoritev bo predvidoma maja 2021 (www.velenje.si/uprava-organi-obcine).

Tabela 2: Število zgrajenih stanovanj po obdobjih (vir: Mestna občina Velenje)

Leto	Število zgrajenih stanovanj
Do 1960	1405
1961–1970	2340
1971–1980	4121
1981–1990	2395

4.3 MIGRACIJE V MESTNI OBČINI VELENJE

Migracije oziroma selitve so kompleksen pojav, s katerim se srečujejo vse države po svetu. Države so tako lahko izvor migracij, prehodni cilji potovanja ali mesto priselitve, po navadi celo vse troje hkrati.

Skozi stoletja se je na milijone ljudi (pre)selilo v druge kraje, saj človek poskuša najti zase in svoje bližnje boljše kraje za življenje.

Pojem migracija se deli na izseljevanje ali emigracijo ter priseljevanje ali imigracijo; takšna gibanja so lahko notranja ali mednarodna. V primeru Slovenije, in sicer v obdobju nekdanje Jugoslavije, je šlo v večji meri za notranje migracije, saj so migranti prihajali večinoma iz držav nekdanje Jugoslavije.

Velenje je mesto priseljencev. Šestdeset let nazaj je bilo tukaj (KS Šalek), kjer je zdaj večina blokov in upravnih stavb ter naša šola, polje. Torej, vsi, ki živimo tukaj, smo priseljenci.

Migracije v Velenje bi lahko razdelili v tri skupine:

1. migracije iz različnih delov Slovenije v obdobju od 1950–1960,
2. priseljevanje iz drugih jugoslovanskih republik v času Jugoslavije,
3. priseljevanje v času samostojne Slovenije (Bučar Ručman, 2005).

Migracije med 1950 in 1960:

Priseljenci so v Velenje iz različnih delov Slovenije prihajali v procesu bega iz vasi v mesta in se zaposlovali v rudniku in kasneje v Gorenju. V popisu prebivalstva leta 1961 je imelo Velenje 6016 prebivalcev. Od tega jih je bilo skoraj polovico priseljenih iz drugih občin v Sloveniji (Bučar Ručman, 2005).

Priseljevanje iz drugih jugoslovanskih republik:

Naraščajoča potreba po delovni sili (Rudnik lignita Velenje in Gorenje) pa sproži prvi večji val migracij iz drugih Jugoslovanskih republik, in sicer v sedemdesetih in do sredine osemdesetih let prejšnjega stoletja. Večina jih je prišla iz BIH (skoraj 70 % vseh priseljencev), nekaj iz Hrvaške (12 %) in nekaj malega iz Srbije in Črne gore (Bučar Ručman, 2005).

Rast prebivalstva je razvidna tudi iz popisa leta 1981, saj je Velenje štelo že 38041 prebivalcev. Od tega jih je bilo skoraj 55 % priseljenih, največ iz republik bivše Jugoslavije. To je bil čas, ko so Velenjčani hodili novačit delavce in dijake v BIH in jih skušali prepričati za selitev v »mesto priložnosti«. V Velenju jih je čakalo plačano delo in kmalu tudi stanovanja, do takrat pa so živeli

Miklavžin I. Vpliv priseljevanja na urbani razvoj mesta Velenje

v samskih domovih. Najprej so se priseljevali moški, za njimi še ženske. Razmerje med priseljenimi moški in priseljenimi ženskami je bilo skoraj enako. Kljub svojim narodnim in etničnim razlikam so bili in so pogosto še zdaj označeni kot Bosanci, čefurji, južnjaki (Bučar Ručman, 2005).

Priseljevanje v času Republike Slovenije

Tretji večji val migracij je bil v obdobju 2005–2009. V tem obdobju so prevladovali moški in sicer manj kvalificirani ekonomski migranti. Priseljevanje je bilo povezano z gradbenim sektorjem (Vegrad). Priseljenci so bili večinoma iz Kosova in Makedonije. Njihov življenjski standard se je bistveno razlikoval od tistih, ki so prišli v sedemdesetih in osemdesetih letih prejšnjega stoletja. Delavci so bili večkrat izkoriščeni. Bili so ekonomski sužnji. Njihove delavne in bivalne razmere so bile zelo slabe, imeli pa so tudi več težav pri vključitvi v družbo. To je bilo obdobje novodobnega suženjstva. Po letu 2008, ko je nastopila ekonomska kriza, se je priseljevanje ustavilo. Leta 2010 je sledilo povečano odseljevanje prebivalstva v druge občine. Tako je imela mestna občina Velenje v prvi polovici leta 2014 32973 prebivalcev (Bučar Ručman, 2005).

Tabela 3: Etnična struktura v izbranih mestih Slovenije leta 1991 (vir: Gosar, 1992)

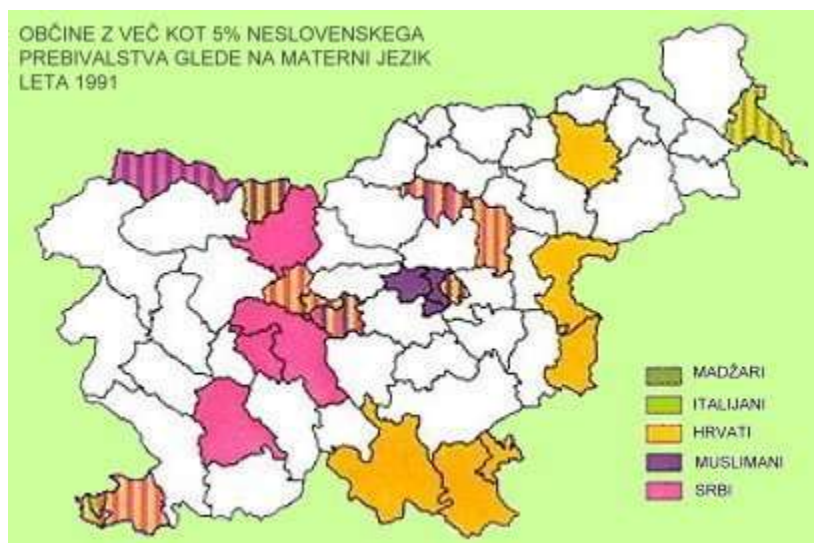
Tabela 5: Etnična struktura v izbranih mestih Slovenije leta 1991

Mesto	tip	priseljeno neslov. preb.		Hrvati	Srbi	dr. Slov.*	drugi**
		abs.	v %	v %	v %	v %	v %
Ljubljana	A	60 566	22	17	29	29	25
Maribor	B	14 478	14	30	20	27	22
Celje	B	7 229	18	23	26	20	31
Kranj	B	8 049	22	12	32	32	24
Novo mesto	B	3 871	17	26	23	22	29
Koper/C-ia	B	6 974	28	28	19	29	24
Jesenice	C	7 011	37	9	19	61	11
Trzin	C	1 218	29	27	21	34	18
Velenje	C	7 815	29	25	21	41	13
Portorož/P.	D	2 261	27	34	13	17	36
Kranjska g.	D	331	21	23	25	25	27
Rog.Slatina	D	925	19	71	9	8	12

* vklj.: Muslimani, Črnogorci, Makedonci, Jugoslovani in regionalna pripadnost
** vklj.: Albanci, Roma in 12 drugih narodnosti ter nezna
A = državno središče, B = regionalno središče, C = občinsko središče, D = turistično središče

5. RAZPRAVA

Na slovenskem etničnem zemljevidu izstopa Velenje kot eno tistih mest, kjer je odstotek slovenskega prebivalstva med najnižjimi in kjer je narodna sestava zato kar najbolj pestra. Ta podoba je rezultat zelo živahnega razvoja mesta, ki dolguje svojo naglo rast predvsem razvoju premogovnika kot temeljnega gibalca mestnega razvoja. Z okrog 70 odstotki slovenskega prebivalstva se Velenje postavlja ob bok industrijskim Jesenicam, Izoli, Piranu, Lendavi, Kopru in nenazadnje tudi Ljubljani z izrazito multietnično sestavo prebivalstva (Zupančič, 2005).

Slika 16: Občine z več kot 5 % neslovenskega prebivalstva 1991

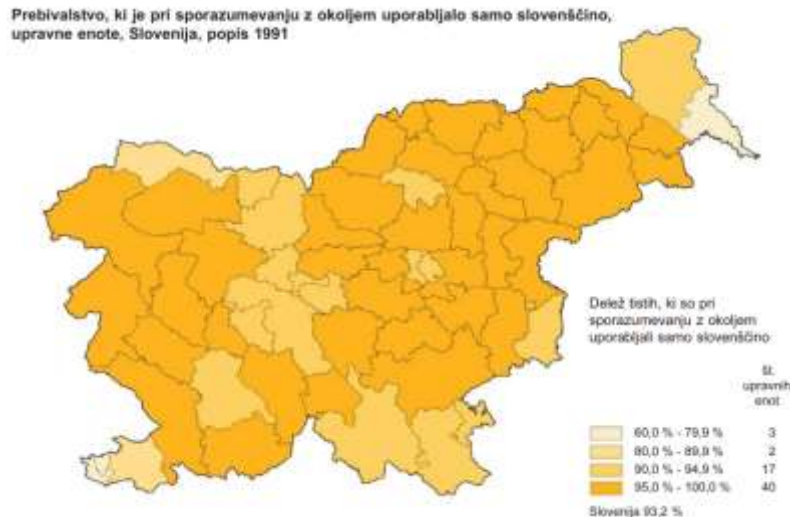
(vir: www.o-4.os.ce.edus.si)

Po zunanjem izgledu je Velenje precej netipično slovensko urbano naselje; manjka mu namreč »stari«, srednjeveški del. Primerja se lahko z nekaterimi središči nekdanjih občin, ki jim je razvojne možnosti dala predvsem socialistična doba (Zupančič, 2005).

Velenje je dobilo svojo današnjo urbano podobo predvsem s širjenjem izkopa lignita po drugi svetovni vojni, korenine pa so zanesljivo starejše, saj ga pisni viri kot naseljen kraj prvič omenjajo leta 1250, kot trg pa je prvič zapisan leta 1374. Očitno je bila lega na robu majhne Šaleške kotline nevzpodbudna za razvoj večjega naselja, vendar pa dovolj privlačna za razvoj majhnega trškega naselja. Premog so odkrili že v 18. stoletju, resneje pa so ga začeli izkoriščati sto let pozneje, po letu 1885. Kraj je v naslednjih letih dobil železniško povezavo s Celjem (1892) in z Dravogradom (1900). Šele prometne povezave so omogočile prodajo premoga in s tem spodbudile povečanje izkopa. Lastnik, Daniel von Lapp je v začetku 20. stoletja odprl prvo rudarsko kolonijo, ki so jo naseljevali poleg domačinov tudi priseljenci. S tem se že začena tudi zgodba Velenja kot multietničnega središča, saj med priseljenci najdemo pripadnike različnih

Miklavžin I. Vpliv priseljevanja na urbani razvoj mesta Velenje

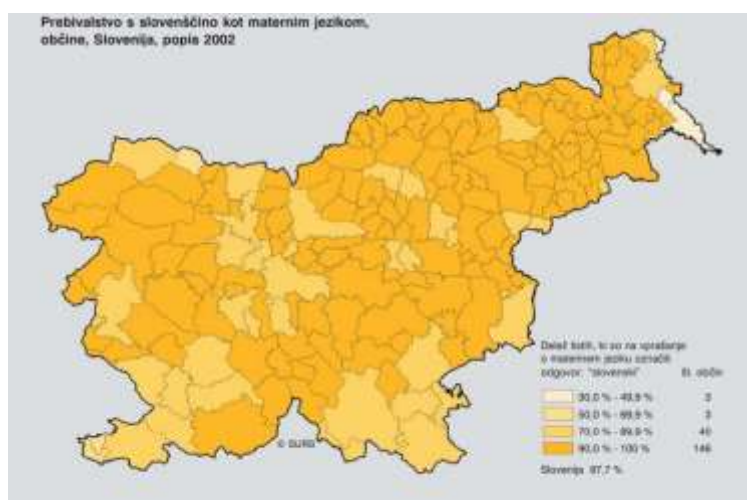
narodov takratne habsburške monarhije. Toda prebivalstvena rast je bila še vedno dokaj zmerna: od majhne vasi v prvi polovici 19. stoletja do nad 500 prebivalcev (doseže ga po prvi svetovni vojni) je spet minilo skoraj stoletje. Pred drugo svetovno vojno jih je bilo okrog 650, v petdesetih letih pa le okrog 1800 (Zupančič, 2005).

Slika 17: Slovenščina kot edini govorni jezik 1991, Velenje ima delež med 90 in 95 %
(vir: SURS)

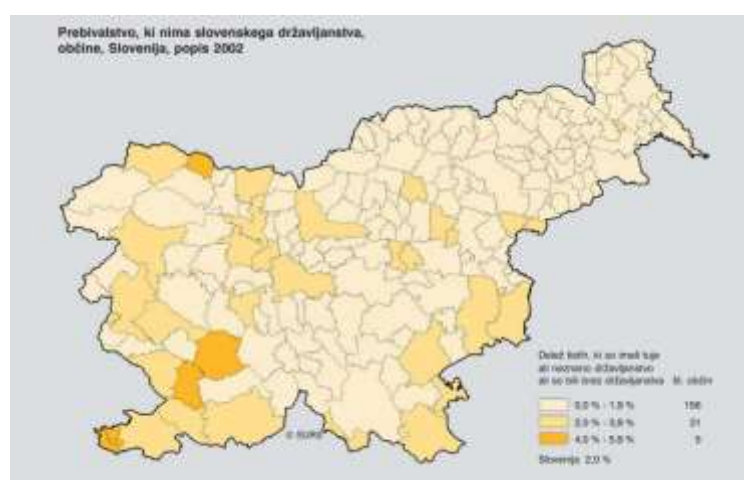
Naslednji dve desetletji je doseljevanje prineslo skokovit porast prebivalstva. Hiter tempo so narekovale potrebe po delovni sili v premogovniku. Potrebe po premogu so se močno povečale v petdesetih letih, z izgradnjo termoelektrarne v bližnjem Šoštanju, in se kasneje še povečevale. Leta 1961 je v Velenju živel že nad 7000 prebivalcev, leta 1971 nad 13.000, leta 1981 skoraj 23.000 in leta 1991 dobrih 27.000. V osemdesetih letih se je dotok prebivalstva močno zmanjšal in po letu 1991 praktično prekinil. (Zupančič, 2005).

Mesto je pozneje naraščalo bolj zaradi naravnega prirastka, ki ga je omogočala za slovenske razmere nadpovprečno mlada populacija, pogojena z nedavno priseljenimi prebivalci. Do popisa, leta 2002, se je število prebivalstva v občini celo rahlo zmanjšalo, kar je že posledica zmanjšanja rojstev na eni ter povečane selitve iz mestnih blokov v bližnja podeželska naselja na drugi strani, kjer so si gradili lastne stanovanjske hiše. V tem je Velenje sorodno večini drugih urbanih središč, ki jih je ob zmanjšani rodnosti zajela še suburbanizacija (selitev meščanov na podeželje) (Zupančič, 2005).

Slika 18: Slovenščina kot materni jezik 2002, Velenje ima delež med 50 in 70 %
(vir: SURS)

Skokovit porast mestnega prebivalstva v obdobju od srede petdesetih do začetka osemdesetih let gre predvsem na račun doseljevanja. Danes le okrog 40 odstotkov Velenjčanov od rojstva živi v domačem okolju, vsi drugi so priseljeni. Dobra tretjina jih prihaja z območij nekdanje Jugoslavije, več kot polovica pa iz drugih območij Slovenije. Starostna struktura prebivalstva je bila zelo ugodna, kar dokazujejo nizki indeksi staranja. Ta okoliščina je prispevala k nadpovprečni rodnosti in nizki smrtnosti, ta pa tudi k nadpovprečnemu naravnemu prirastku. Ta se je pričel v devetdesetih letih zmanjševati, kot posledica prekinitve doseljevanja pretežno mladega prebivalstva. Priseljenci so sprva prihajali predvsem iz različnih delov Slovenije. Medtem ko so v začetku obratovanja premogovnika prevladovali mlajši moški s kmetij iz bližnje okolice, se je prispevno območje postopoma širilo. Po drugi svetovni vojni je bilo čedalje več priseljencev iz manj razvitih jugoslovanskih območij. Prihajali so zlasti iz Hrvaške, Bosne in Hercegovine in Srbije. Črnogorcev in Makedoncev je bilo sorazmerno malo. Albanci so se pričeli priseljevati nekoliko pozneje, zlasti v osemdesetih letih. Doseljevanje je bilo najbolj intenzivno v sedemdesetih letih, razmere so bile tedaj namreč zelo ugodne (Zupančič, 2005).

Slika 19: Prebivalstvo, ki nima slovenskega državljanstva 2002, Velenje ima delež 2 = 4 %
(vir: SURS)

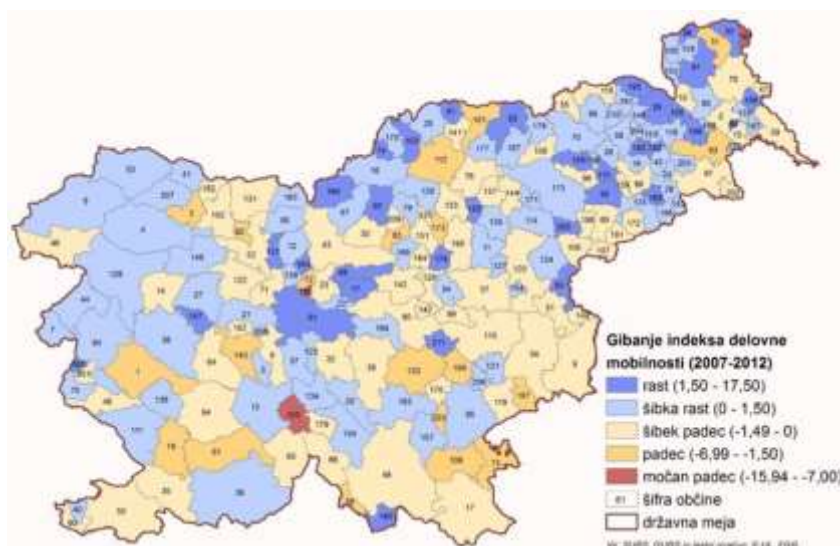
DEMOGRAFSKA ANALIZA ZA MESTNO OBČINO VELENJE 2008=2015:

V obdobju od 2008 do 2011 se je število prebivalcev Mestne občine Velenje najprej nekoliko zmanjšalo s 34.100 prebivalcev na 32.850. V obdobju od 2011 do 2015 se je ustalilo na ravni nekaj manj kot 33.000. Kar 19 (od 25 naselij) je izkazovalo rast števila prebivalcev, največjo (več kot 25 %) Lopatnik, Bevče in Podkraj pri Velenju. 6 naselij je beležilo upad števila prebivalcev, med njimi največjega Hrastovec in Prelska (Trajnostna urbana strategija mesta Velenje 2025).

Z demografskega stališča pa pozornost vzbuja relativno hitro zmanjševanje števila prebivalcev v Velenju kot centralnem naselju, kjer se je število prebivalcev od leta 2008 naprej zmanjšalo za več kot 1.600 oz. za 6,4 %. Do določene stopnje lahko govorimo o procesu suburbanizacije oz. izseljevanja prebivalstva iz mesta na podeželje, po drugi strani pa se iz leta v leto večja število stalnih odselitev, predvsem zaradi ekonomskih razlogov (Trajnostna urbana strategija mesta Velenje 2025).

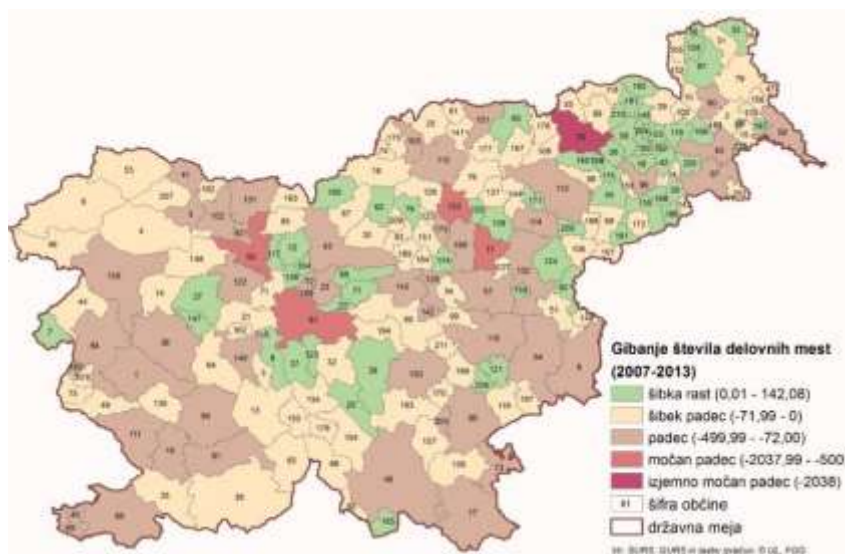
V obdobju od 2008 do 2013 je imela mestna občina Velenje selitveni upad prebivalstva, ki se je gibal med -0,6 ‰ (2008) in -14,2 ‰ (2010). Tako se je samo v obdobju od 2008 do 2013 na območje občine priselilo 10.072, odselilo pa 11.271 ljudi (Trajnostna urbana strategija mesta Velenje 2025).

Število delavcev, ki iz mestne občine Velenje hodijo na delo v druge občine, od leta 2008 naprej stagnira oz. se nekoliko manjša in se giblje med 3.800 in 4.000. V primerjavi s preteklimi leti so se v obravnavanem obdobju delavni dnevno migracijski tokovi precej spremenili. Postopno se zmanjšuje dnevna migracija v nekdanja tradicionalna središča: Šoštanj, Celje, Maribor ... pojavljajo pa se nekatera druga npr. Prebold, Trzin, Nazarje. Za območje Velenja je značilno, da potekajo najintenzivnejši dnevni migracijski tokovi v okvirih Šaleške doline (Velenje-Šoštanj) in Savinjske statistične regije (Velenje-Celje, Velenje-Žalec), vendar se v zadnjem obdobju, predvsem zaradi ekonomsko-socialnega vzgiba, povečuje tudi dnevna migracija v Osrednjeslovensko statistično regijo (Ljubljana, Domžale, Trzin) (Trajnostna urbana strategija mesta Velenje 2025).

Slika 20: Delovna mobilnost je v Velenju med 2007=12 v šibkem upadu
(vir: SURS)

Po podatkih za leto 2014, je bilo v mestni občini Velenje 3.894 medobčinskih dnevniških migrantov, 2.122 moških in 1.772 žensk, ki so na delo hodili v 121 slovenskih občin. V Velenje zaradi dela vsakodnevno migrira nekaj več kot 7.100 delavcev iz 148 slovenskih občin in ti zasedajo nekaj več kot 46 % vseh delovnih mest v mestni občini Velenje. Razmerje med migranti, ki v Velenje prihajajo (7.108), in tistimi, ki na delo odhajajo drugam (3.894), je 1,83. Leta 2000 je to razmerje znašalo skoraj 3. Delež tistih, ki na delo odhajajo drugam, se večja hitreje od deleža tistih, ki prihajajo na delo v Velenje (Trajnostna urbana strategija mesta Velenje 2025).

Slika 21: Delovna mesta v Velenju med 2007=12 so zabeležila močan padec
(vir: SURS)

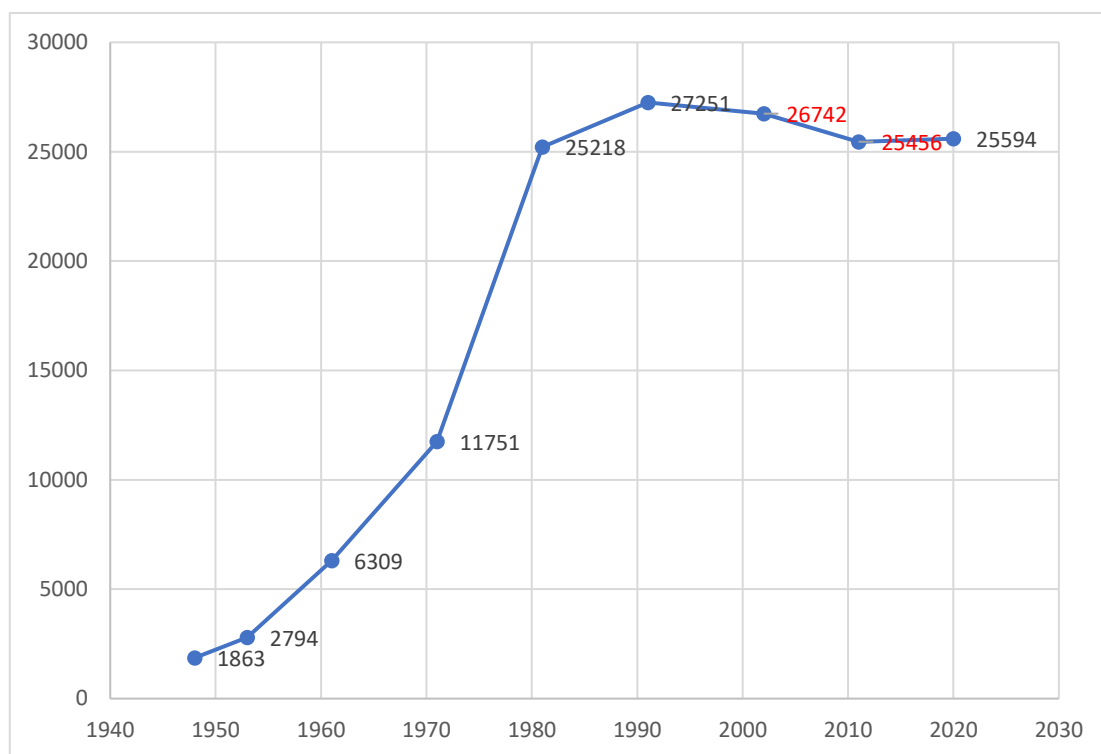
PODATKI O PREBIVALSTVU IN SELITVAH ZA VELENJE

Tabela 4: Prebivalstvo mesta Velenje po popisih 1948–2020 (vir: www.stat.si)

Leto popisa:	Število prebivalcev:	Indeks rasti/upada:
1948	1863	/
1953	2794	149
1961	6309	225
1971	11751	186
1981	25218	215
1991	27251	108
2002	26742	98
2011	25456	99
2020	25594	101

Iz tabele je razvidno, da je bila najhitrejša rast prebivalstva v mestu Velenje v obdobju med letoma 1953 in 1961 in med letoma 1971 in 1981. Po osamosvojitvi Slovenije, leta 1991 se je rast povsem zmanjšala v obdobju med letoma 1991 in 2002 in med letoma 2002 in 2011 je prebivalstvo celo upadlo. Po trenutnih statističnih podatkih živi danes v Velenju okoli 2000 prebivalcev manj, kot jih je živelo leta 1991. K temu je prispevala preobrazba industrije (stečaj Vegrada, prestrukturiranje Rudnika lignita Velenje, sprememba lastništva podjetja Gorenje) in upad rudarstva (manjši izkop premoga) v zadnjih letih.

Miklavžin I. Vpliv priseljevanja na urbani razvoj mesta Velenje

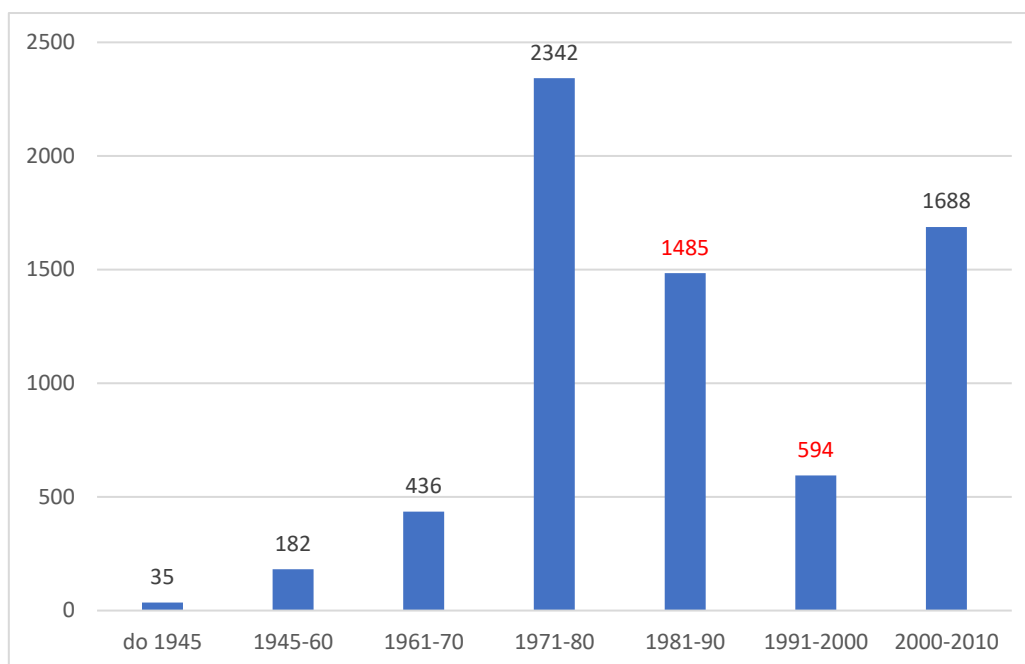
Graf 1: Rast števila prebivalcev mesta Velenje

Tabela 5: Število migrantov v mestu Velenje (vir: Bučar Resman, 2015)

Časovno obdobje:	Število migrantov:	Indeks rasti/upada:
do 1945	35	/
1945–60	182	451
1961–70	436	240
1971–80	2342	537
1981–90	1485	62
1991–2000	594	40
2000–10	1688	284

V tabeli vidimo, da je največji indeks migrantov v obdobju 1945–60 in 1971–80. Prvo obdobje je povezano z začetki načrtovanja izgradnje Velenja, drugo pa je bilo zlato obdobje rudarstva v Velenju, ki je povzročilo priseljevanje iz ostalih delov nekdanje Jugoslavije. Po letu 2000 delež migrantov spet narašča, predvsem na račun vstopa Slovenije v Evropsko unijo, zato je Velenje spet postalo zanimivo za delovno silo iz držav nečlanic EU (Bosna in Hercegovina, Kosovo, Srbija).

Miklavžin I. Vpliv priseljevanja na urbani razvoj mesta Velenje

Graf 2: Gibanje števila migrantov v mestu Velenje

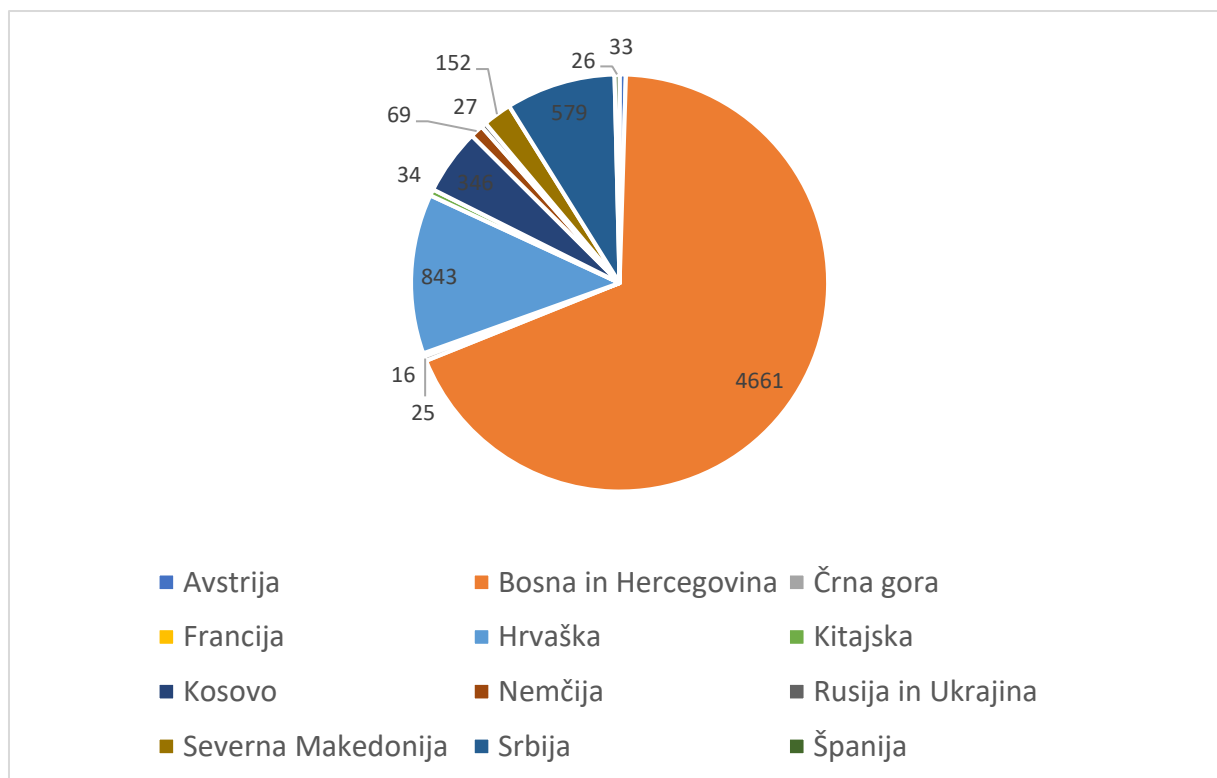
Zanimivi so tudi podatki o številu migrantov po državah izvora od leta 1945 do leta 2010.

Tabela 6: Migranti po državi izvora v mestu Velenje (vir: Bučar Resman, 2015)

Država izvora:	Število:	Delež:
Avstrija	33	0,48 %
Bosna in Hercegovina	4661	68,4 %
Črna gora	25	0,37 %
Francija	16	0,24 %
Hrvaška	843	12,3 %
Kitajska	34	0,5 %
Kosovo	346	5,1 %
Nemčija	69	1,01 %
Rusija in Ukrajina	27	0,4 %
Severna Makedonija	152	2,23 %
Srbija	579	8,5 %
Španija	26	0,38 %

Miklavžin I. Vpliv priseljevanja na urbani razvoj mesta Velenje

Če primerjamo podatke, vidimo, da med 12 (v bistvu gre za 13 držav – Rusija in Ukrajina sta zajeti skupaj) najbolj zastopanimi državami prevladujejo migranti iz Bosne in Hercegovine, ki jih je več kot 2/3. Sledijo migranti iz Hrvaške in Srbije, medtem ko so ostali zastopani v manjšem deležu. Delež migrantov iz delov nekdanje Jugoslavije sicer znaša 96,9 %.

Graf 3: Migranti po državi izvora v mestu Velenje (vir: Bučar Resman, 2015)

6. ANKETA

V okviru raziskovalne naloge sem opravila anketo, s katero sem potrdila oziroma ovrгла moje hipoteze. V anketi je sodelovalo 160 anketiranih. Anketo sem izvedla v decembru 2020 in januarju 2021. Anketa je potekala preko spletne strani 1ka z anketnimi vprašalniki. V anketi so sodelovali dijaki Šolskega centra Velenje, učitelji Osnovne šole Šalek ter krajani Velenja. Rezultate ankete bom natančneje pojasnila s pomočjo grafov.

6.1 ANKETNI VPRAŠALNIK

Spol: M / Ž

V katero starostno skupino spadate:

- a) Do 20 let.
- b) Od 21 do 30 let.
- c) Od 31 do 40 let.
- d) Od 41 do 60 let.
- e) Nad 60 let.

- Spodaj je napisanih nekaj trditev, o priseljencih, ki so v Velenje prišli po letu 2010. Ocenite, koliko se strinjate s posamezno trditvijo (1 = se sploh ne strinjam, 5 = se popolnoma strinjam). Obkrožite število.

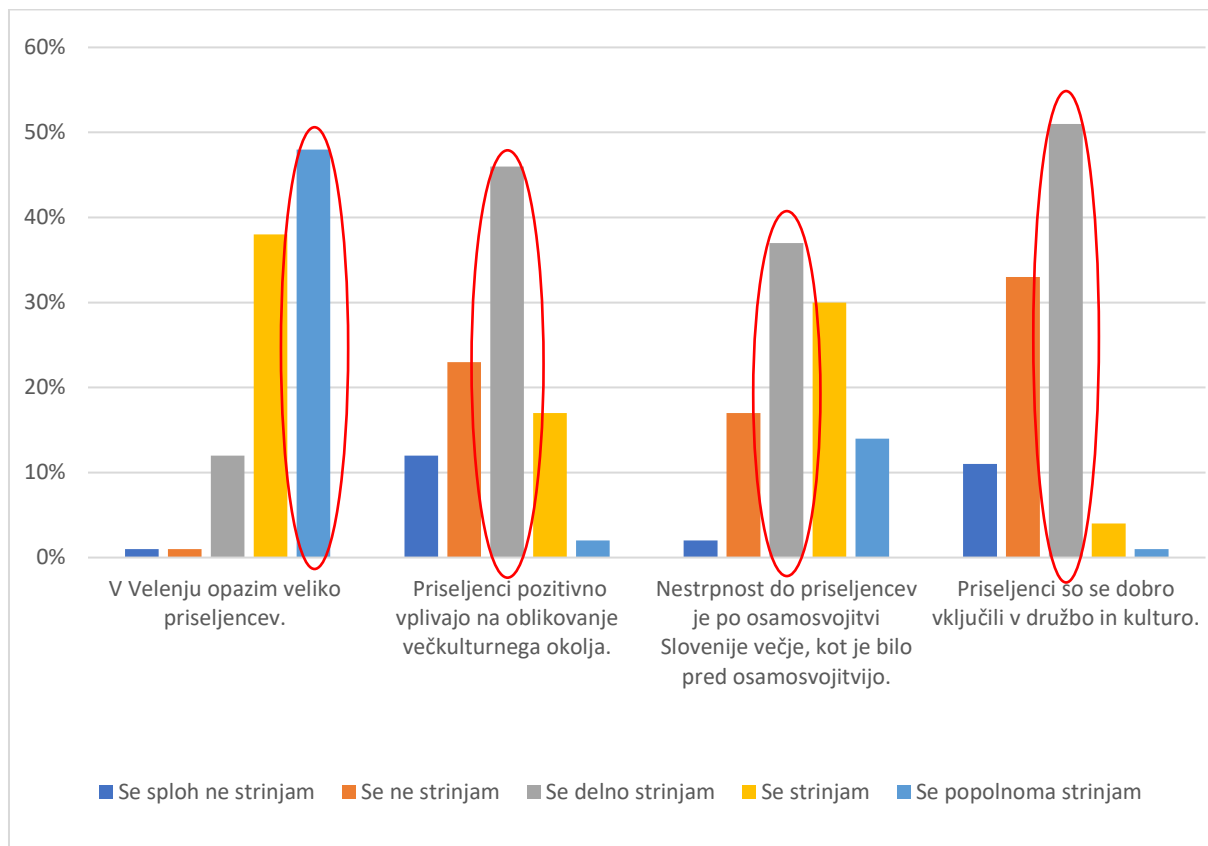
TRDITEV	1	2	3	4	5
	se sploh ne strinjam	se ne strinjam	se delno strinjam	se strinjam	se popolnoma strinjam
V Velenju opazim veliko priseljencev.	1	2	3	4	5
Priseljenci so v družbi moteči.	1	2	3	4	5
Priseljenci so se dobro vključili v družbo in kulturo.	1	2	3	4	5
Priseljenci pozitivno vplivajo na oblikovanje večkulturnega okolja.	1	2	3	4	5
Priseljenci dobro zapolnijo delovna mesta, ki jih domačini ne želijo opravljati.	1	2	3	4	5

Miklavžin I. Vpliv priseljevanja na urbani razvoj mesta Velenje

Priseljevanje bi država morala bolj omejiti.	1	2	3	4	5
Če bi priseljenci živeli neposredno v moji bližini, bi me to zelo motilo.	1	2	3	4	5
S priseljenci se veliko družim.	1	2	3	4	5
Nestrpnost do priseljencev je po osamosvojitvi Slovenije večje, kot je bilo pred osamosvojitvijo.	1	2	3	4	5
Otroci priseljencev bi morali imeti možnost dodatnega izobraževanja v njihovem jeziku.	1	2	3	4	5
Priseljenci morajo imeti dostop do socialnih stanovanj.	1	2	3	4	5
Priseljenci naj se ne poročajo z domačini.	1	2	3	4	5

- S katero trditvijo se najbolj strinjate? Obkrožite črko pred trditvijo.
 - a) Priseljenci naj se naučijo slovenskega jezika in navad, ter opustijo svojo kulturo.
 - b) Priseljenci naj se naučijo slovenskega jezika in navad, v domačem okolju pa naj ohranijo svojo kulturo.
 - c) Priseljenci naj ohranijo svojo kulturo in se držijo sami zase.
 - d) Priseljenci se naj začasno prilagodijo naši kulturi in naj delajo tukaj krajši čas, nato pa se naj vrnejo nazaj domov.

6.2 REZULTATI IN KOMENTAR ANKETE

Graf 4: Grafični prikaz analize odgovorov na štiri anketna vprašanja

Iz grafa je razvidno, da prebivalci Velenja v mestu opazijo veliko priseljencev. Iz rezultatov ankete je tudi razvidno, da je nestrpnost do priseljencev po osamosvojitvi Slovenije večja, kot je bilo pred osamosvojitvijo, kar **ovrže mojo 4. hipotezo, da se nestrpnost do priseljenih v zadnjih letih ne povečuje.**

Prav tako lahko na podlagi podatkov iz grafa oziroma analize spletne ankete **ovržem svojo 1. hipotezo, in sicer, da so se priseljenci dobro vključili v družbo.**

2. postavljeno hipotezo, da priseljenci ne prispevajo k oblikovanju večkulturnega okolja, pa lahko potrdim, čeprav je delež anketirancev, ki se s tem strinjajo, le malo večji od tistih, ki se ne strinjajo.

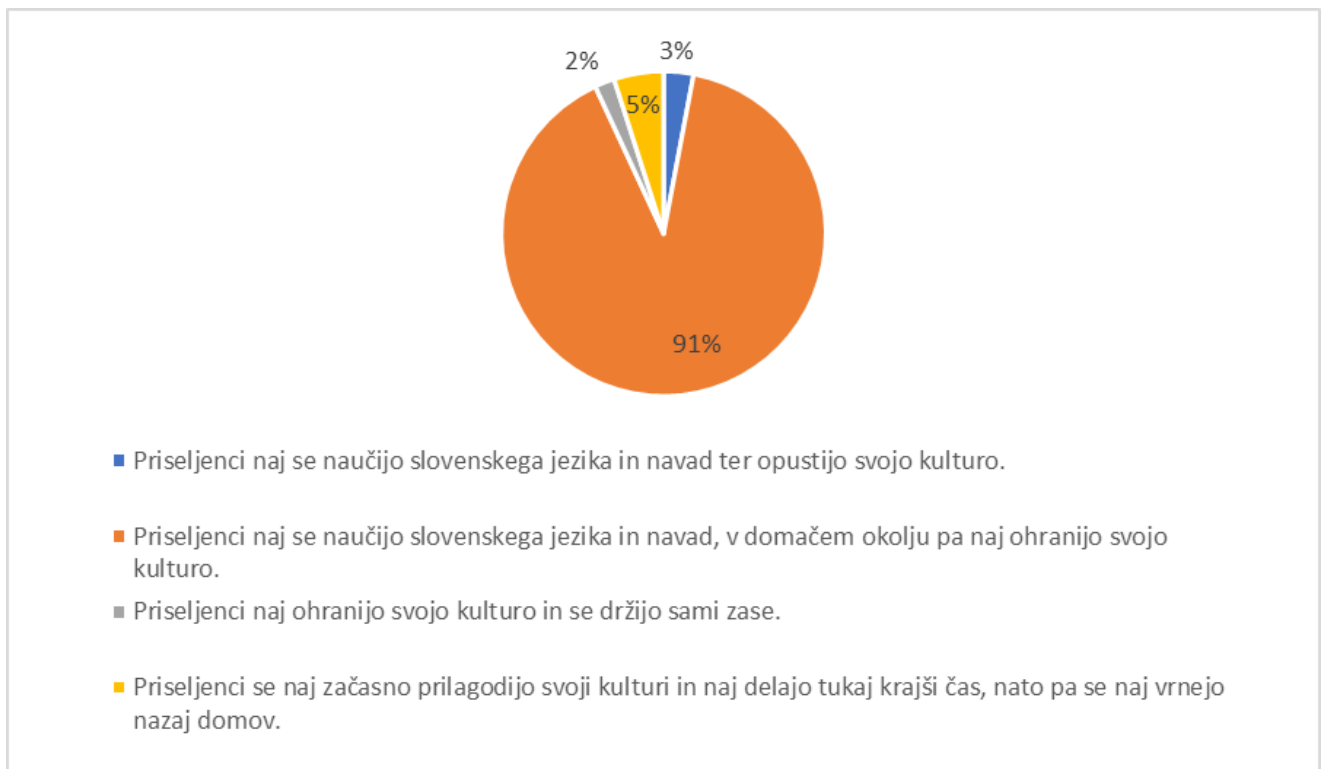
Tabela 7: Analiza ostalih anketnih vprašanj

Podvprašanje	<i>Se sploh ne strinjam</i>	<i>Se ne strinjam</i>	<i>Se delno strinjam</i>	<i>Se strinjam</i>	<i>Se popolnoma strinjam</i>
Priseljenci so v družbi moteči	1 %	21 %	59 %	17 %	2 %
Priseljenci dobro zapolnijo delovna mesta, ki jih domačini ne želijo opravljati	5 %	20 %	26 %	37 %	12 %
Priseljevanje bi država morala bolj omejiti	5 %	13 %	43 %	31 %	9 %
Če bi priseljenci živeli neposredno v moji bližini, bi me to zelo motilo.	10 %	37 %	41 %	7 %	4 %
S priseljenci se veliko družim.	27 %	39 %	27 %	5 %	2 %
Otroci priseljencev bi morali imeti možnost dodatnega izobraževanja v njihovem jeziku.	23 %	29 %	23 %	12 %	13 %
Priseljenci morajo imeti dostop do socialnih stanovanj.	11 %	24 %	40 %	19 %	5 %
Priseljenci naj se ne poročajo z domačini.	44 %	31 %	17 %	7 %	1 %

Od vseh anketiranih se jih več kot polovica strinja oz. delno strinja, da so priseljenci v družbi moteči, vendar pa dobro zapolnijo delovna mesta, ki jih domačini ne želijo opravljati. Tretje podvprašanje iz tabele pa ponovno lahko **potrdi 3. hipotezo, da bi država morala bolj aktivno urejati politiko povezano s priseljevanjem.**

Če analiziram še odgovore, ki se nanašajo na socialna in kulturna vprašanja ter vprašanja o odnosih med domačini in priseljenci, bi sklenila, da se po mnenju domačega prebivalstva, priseljenci nikakor naj ne poročajo z domačini, da nimajo pravice do izobraževanja v domačem jeziku, delno pa se strinjajo s tem, da morajo imeti priseljenci pravico do socialnih stanovanj.

Na podlagi odgovorov lahko **ovržem 5. postavljeno hipotezo, da bi država priseljenim morala omogočiti več pravic.**

Graf 5: Rezultati mnenja domačinov glede kulturnega življenja priseljencev

V anketi je bilo postavljeno tudi vprašanje glede prilagajanja priseljencev na našo kulturo in jezik. Več kot 90 % anketiranih je mnenja, da bi se morali priseljenci naučiti slovenskega jezika in navad, v domačem okolju pa naj ohranijo svojo kulturo.

7. INTERVJU

Sem Ina Miklavžin, učenka 9. razreda OŠ Šalek, in opravljam raziskovalno delo na temo Vpliv priseljevanja na urbani razvoj mesta Velenja.

Postavila vam bom nekaj vprašanj, ki se nanašajo na vaš/tvoj prihod v Velenje in na tukajšnjo življenje.

(spol zapišem sama)

1. Koliko ste stari?
2. Kdaj ste prišli v Slovenijo in kdaj v Velenje?
3. Iz katere države izhajate/narodnost?
4. Zakaj ste se odločili za selitev?
5. Kdo je prišel z vami (prijatelj, družinski član, družina, sorodnik)?
6. *Če ste prišli brez družine in sedaj živite z družino: Kdaj je prišla za vami še družina?
7. Kako ste rešili stanovanjski problem?
8. Ali je vaše življenje vezano samo na vaše rojake, ali pa se družite tudi z domačini?
9. Imate redno zaposlitev?
10. Ali je vaš partner zaposlen?
11. Ali se čutite sprejete oz. kako se počutite v Velenju?
12. Ali vam slovenski jezik predstavlja oviro?
13. Ste se vi ali kdo od družinskih članov vključili v program učenja slovenskega jezika za tujce?
14. Ali se je vaš življenjski standard s priselitvijo dvignil?
15. Imate namen ostati v Velenju?

V praktičnem delu raziskovalne naloge sem opravila tudi nekaj intervjujev s priseljenci. Intervjuji so potekali po spletnih okoljih. Intervjuvala sem tri priseljence različnih gospodinjstev bošnjaške narodnosti, in štiri priseljence prav tako različnih gospodinjstev albanske narodnosti (Kosovo).

Tabela 8: Rezultati intervjujev z velenjskimi priseljenci

NARODNOST ANKETIRANCA	A	A	A	A	B	B	B
STAROST ANKETIRANCA	43	45	47	44	49	41	49
LETO PRIHODA V VELENJE	2015	2016	2016	2016	2007	2007	2005
LETO PRIHODA OSTALIH ČLANOV DRUŽINE V VELENJE	2019	2018	2018	2018	2016	2018	2018
ALI OTROCI OBISKUJEJO ŠOLO?	DA	DA	DA	DA	DA	DA	DA
OBISKOVANJE TEČAJA SLOVENSKEGA JEZIKA OTROK	DA	DA	DA	DA	DA	DA	DA
OBISKOVANJE TEČAJA SLOVENSKEGA JEZIKA STARŠEV	NE	NE	NE	NE	NE	NE	NE
ZAPOSLENOST MATERE	NE	NE	NE	NE	NE	DA	NE
ALI SE ČUTIJO SPREJETE?	NE	DA	NE	NE	DA	DA	DA
ALI SE JIM JE ŽIVLJENSKI STANDARD IZBOLJŠAL?	DA	DA	DA	DA	DA	DA	DA
ALI NAMERAVAJO OSTATI V VELENJU?	DA	DA	DA	DA	DA	DA	DA

LEGENDA: A – albanska narodnost

B – bošnjaška narodnost

Vsem priseljencem je skupno to, da so najprej v Velenje prišli očetje, ki so iskali zaposlitev, čez nekaj let pa so za njimi prišli še ostali člani ožje družine. Očetje iz Bosne so po večini prišli okoli leta 2007, medtem ko so očetje iz Kosova prišli okoli leta 2016. Prišli so skupaj s prijateljem ali kakšnim družinskim članom (brat, stric...), stanovanjski problem pa so rešili tako, da so živeli skupaj z ostalimi priseljenci, ki so bili zaposleni pri istem delodajalcu (največkrat v gradbeništvu).

Ko so očetje poiskali najemniška stanovanja, so se jim pridružili še ostali družinski člani (žena, otroci). Vsi so prišli okoli leta 2018. Otroci so bili vpisani v srednje in osnovne šole, kjer so obiskovali tečaj slovenskega jezika.

Vseh sedem priseljencev meni, da se je njihov življenjski standard izboljšal, prav tako pa imajo vsi namen ostati v Velenju. Priseljenci iz Albanije se ne počutijo sprejete, medtem ko je pri priseljenih iz Bosne občutek sprejetosti boljši. Priseljenci se družijo v večinoma z družinami iste narodnosti. V vseh sedmih družinah so zaposleni samo očetje, medtem ko so matere doma in skrbijo za družino.

8. SKLEP

V moji nalogi sem raziskovala vpliv migracij na razvoj Velenja. Velenje je že dolgo mesto priseljencev. Priseljenci so tisti, ki našemu mestu dajejo poseben pečat.

Glavni vzrok za priseljevanje je bila potreba po delovni sili v Rudniku Lignita Velenje. Ker je bilo takratno vodstvo rudnika naklonjeno rudarjem in njihovemu počutju, je bil urbanistični načrt zastavljen tako, da so gradili stanovanja z velikimi balkoni, z namenom, da rudarjem, ki so v službenem času »pod zemljo«, v prostem času čim več preživijo »na soncu«. Tudi parki in zelenice so bile pomemben del urbanističnega načrta.

Selitveni tokovi so se v zadnjih desetletjih spreminjali. Na to so vplivale geostrateške spremembe (razpad Jugoslavije, širjenje Evropske unije). Tudi tradicionalna podoba Velenja kot industrijskega mesta je danes nekoliko drugačna. Gradbeništvo je izginilo, rudarjenje počasi izgublja na pomenu, Gorenje je v tujih rokah.

Vseeno pa Velenje ostaja zanimivo za priseljence. S pomočjo intervjujev in ankete, sem spoznala, kakšni so odnosi med priseljenci in domačini in kako se danes počutijo drug ob drugem.

Hipoteze, ki sem jih zastavila, ko sem pričela z raziskovanjem, se nanašajo ravno na to tematiko. Od petih postavljenih hipotez, lahko na podlagi rezultatov in analize ankete in intervjujev, dve hipotezi potrdim, tri pa ovržem. Najbolj me je presenetilo spoznanje, da se nestrpnost do priseljencev v zadnjih letih povečuje.

Zavedam se, da je tematika priseljevanja bila aktualna včeraj, je aktualna danes in bo aktualna tudi jutri. Raznolika okolja, kot je Velenje, bodo vedno priložnost, da bomo utrjevali strpnost. In ker drugačnost bogati, verjamem, da bomo pri tem uspešni.

Naj kot Velenjčanka zaključim z mislijo Nestla Žganka, graditelja modernega Velenja: »Velenje sem imel rad in tudi danes sem ponosen na mesto, ki je bilo zgrajeno s pomočjo mojih najožjih sodelavcev, velenjskih rudarjev, njihovih družinskih članov in ostalih prebivalcev Šaleške doline.«

9. POVZETEK

Velenje je moje mesto. Gre za mlado mesto, saj je status mesta dobilo leta 1959. Predvsem zaradi premogovnika, ki je potreboval delovno silo, se je priseljevanje povečevalo in postajalo zanimivo zlasti za priseljence iz nekdanjih jugoslovanskih republik. Rezultat tega je skupnost, ki je etnično raznolika.

V svoji raziskovalni nalogi sem raziskovala, kako je priseljevanje vplivalo na urbanistični razvoj mesta Velenje, prav tako pa sem opravila raziskavo o tem, kakšen je odnos prebivalcev Velenja do priseljencev po osamosvojitvi Slovenije, vzroke za priseljevanje po osamosvojitvi in o počutju priseljencev med nami.

Skozi prebiranje literature, analizo anketnega vprašalnika in intervjujev sem prišla do zaključka, da je urbanizacija Velenja močno povezana s priseljevanjem, priseljevanje pa s potrebo po delovni sili. Prebivalci Velenja imajo zadržke do sklepanja prijateljskih ali partnerskih zvez s priseljenci. Nestrpnost do priseljencev se je po osamosvojitvi Slovenije povečala. Posledično z zgoraj navedenimi spoznanji se priseljenci ne počutijo sprejete s strani domačinov, a imajo kljub temu namen ostati v mestni občini Velenje, saj se jim je življenjski standard kar precej dvignil.

10. VIRI IN LITERATURA

ELEKTRONSKI VIRI:

Ažber, Andreja: Preobrazbe mojega mesta skozi desetletja, 2020, dostopno na: <https://www.kamra.si/digitalne-zbirke/item/preobrazbe-mojega-mesta-skozi-desetletja.html>

www.velenje.si/uprava-organi-obcine

LITERATURA:

Bizjak, Nejc: Geološko geomehanske raziskave v območju severnega področja Vrhovnikovega vrha pri Šoštanju, diplomsko delo, Ljubljana, 2016.

Bučar Ručman, Aleš: Analiza migracij in odnosov v multikulturni skupnosti: primer mestne občine Velenje, Dve domovini, številka 41, ZRC SAZU Ljubljana, 2015, 113=125.

Gašperič, Primož: Zgodovina Velenja, Velenje – industrijsko mesto v preobrazbi, ZRC SAZU. Ljubljana, 2020, str. 15–24.

Gosar, Anton: Narodnosti Slovenije – spreminjanje etnične podobe v Srednji Evropi, Geographica Slovenica 24, ZRC SAZU, Ljubljana, 1992.

Hudales, Jože: Šoštanjska kronika, Šaleški razgledi 2, kulturni center Ivan Napotnik, Titovo Velenje, 1984, str. 195.

Kljajić, Damijan: Geografski oris Šaleške doline in Škal, Šaleški razgledi 3, kulturni center Ivan Napotnik, Titovo Velenje, 1989, str. 5–10.

Ločan, Tjaša: Poslovno stanovanjski center ob Šaleški cesti v Velenju, magistrsko delo, Maribor, 2016.

Martinšek, Drago: Načrtovanje prostorskega razvoja Velenja od nastanka modernega mesta do danes, diplomsko delo, Ljubljana, 2006.

Ostruh, Katarina: Urbanizacija podeželja na primeru mestne občine Velenje, magistrsko delo, Ljubljana, 2010. str. 34–35.

Miklavžin I. Vpliv priseljevanja na urbani razvoj mesta Velenje

Odlok o strategiji prostorskega razvoja Slovenije (OdSPRS), Uradni list, Ljubljana, 15. 7. 2004.

Piano, Saša: Ugredninsko območje – pokrajina, ki povezuje in ločuje Velenje in Šoštanj, Ljubljana, 2019.

Poles, Rok: Velenje – sprehod skozi mesto moderne, Mestna občina Velenje, 2013.

Premrzi, Vilibald: Mesta in urbanizacija v Sloveniji, Mesta in urbanizacija, Svet za varstvo okolja RS, Ljubljana, 1999.

Verska, jezikovna in narodnostna sestava prebivalstva Slovenije, popisi 1921–2002, številka 2, Statistični urad Republike Slovenije, Ljubljana, 2003.

Vischer, Georg Matthaeus: Topographia ducatus Stiriae, ponatis, Cankarjeva založba, Ljubljana, 1971, št. 142.

Trajnostna urbana strategija mesta Velenje za pametno, podjetno in prijazno Velenje 2025, Mestna občina Velenje, 2. 2. 2016.

Zupančič, Jernej: Etnična sestava prebivalstva in medetnični odnosi v Velenju, Razprave in gradivo, številka 46, Inštitut za narodnostna vprašanja, Ljubljana, 2005, str. 154=165.

SLIKOVNO GRADIVO:

<https://www.celje.info/%20gospodarstvo/ustavno-sodisce-tretja-razvojna-os-s-prikljuckom-na-sentrupert-ni-v-neskladju-z-ustavo/>, pridobljeno 15. 1. 2021

<https://www.velenje.si/o-velenju/predstavitev>, pridobljeno 15. 1. 2021

<https://www.velenje.si/o-velenju/predstavitev/zgodovina>, pridobljeno 15. 1. 2021

www.o-4.os.ce.edus.si/gradiva/geo/demografija/s_narod.html, pridobljeno 15. 1. 2021

<http://www.stat.si>, pridobljeno 15. 1. 2021

SLIKA NA NASLOVNICI:

<https://www.velenican.si/nb/novice/destinacija-velenje-ima-novo-blagovno-znamko>,

pridobljeno 15. 1. 2021

ZAHVALA

Zahvaljujem se mentorju Marku Moškotecu ter somentorju Urhu Ferležu, za vso pomoč, ideje in nasvete pri oblikovanju ter ustvarjanju raziskovalne naloge. Prav tako se zahvaljujem gospe Sanji Jazbinšek Sever za jezikovni pregled naloge ter gospe Alenki Gomivnik za prevod angleškega povzetka raziskovalne naloge. Zahvala pa gre tudi moji družini za vso podporo.

PRILOGE

Obnovljena velenjska promenada

Nastajajoči prireditveni prostor ob Velenjskem jezeru